

Opettajankoulutukseen
kuuluvan
opetusharjoittelun
selvitys

2005

Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto SOOL

www.sool.fi

Sisällys

1 Johdanto.....	3
2 Pedagogiset opinnot ja opetusharjoittelu.....	3
3 Opettajankoulutuksen kehittämisohjelma.....	5
4 Opetusharjoittelun määrä opettajankoulutuksessa	5
4.1 Opetusharjoittelu luokanopettajankoulutuksessa.....	6
4.2 Opetusharjoittelu aineenopettajankoulutuksessa	8
4.3 Opetusharjoittelu erityisopettajankoulutuksessa	9
4.4 Opetusharjoittelu oppilaan- ja opinto-ohjaajankoulutuksessa	10
5 Opetusharjoitteluiden sisällöt	10
5.1 Opettajankoulutuksen kehittämisohjelman sisältöavoitteet	10
5.2 Sisällöt paikkakunnittain ja koulutusohjelmittain.....	11
5.2.1 Luokanopettajaksi opiskelevat	11
5.2.2 Aineenopettajaksi opiskelevat	16
5.2.3 Erityisopettajaksi opiskelevat.....	19
5.2.4 Oppilaan- ja opinto-ohjaajaksi opiskelevat	20
5.3 Yhteenveto	21
6 Opettajankoulutukseen liittyvistä opetusharjoittelusta saatu palaute	22
7 Kehittämistarpeet ja toimenpide-ehdotukset.....	26
7.1 Opetussuunnitelma	26
7.2 Sisällöt.....	27
7.3 Käytännöt	28
7.4 Opetusharjoittelusta palautetta valtakunnallisesti	28
8 Lopuksi	29
Opetusharjoitteluselvityksessä käytetyt palautteet	31

1 Johdanto

Opettajankoulutukseen liittyvän opetusharjoittelun selvitys on Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto SOOL ry:n opetusministeriölle tekemä kartoitus kaikkien Suomen luokan-, aineen- ja erityisopettajaksi sekä oppilaan ja opinto-ohjaajaksi opiskelevien koulutukseen sisältyvien opetusharjoitteluiden määristä ja sisällöistä. Selvityksen tavoitteena on esitellä opettajankoulutukseen kuuluvan opetusharjoittelun tilaa ennen tutkintorakennemuutosta ja pohtia suuntaviivoja sen kehittämiseksi opiskelijan näkökulmasta. Selvityksen tekijöinä oli kaksi SOOLin koulutuspoliittista asiantuntijaa, alkuvaiheessa Eija Kumpu ja hänen jälkeensä Tuula Karlsson. Selvitys perustuu opetusministeriön vuonna 2001 julkaisemaan Opettajankoulutuksen kehittämisohjelmaan ja sen on SOOLilta tilannut opetusministeriö. Selvitys on osa laajempaa Opettajankoulutuksen kehittämisohjelman arviointityötä. Selvitys on tehty yhteistyössä Harjoittelukoulujen Rehtoreiden yhdistys HARREN ja Suomen Harjoittelukoulujen Opettajat SUHON kanssa.

Selvityksen aineistona käytettiin opettajankoulutusyksiköiden tutkinnonuudistusta edeltäviä opetussuunnitelmia, harjoittelusuunnitelmia sekä opetusharjoitteluista kerättyjä palautteita. Lisäksi opetusharjoitteluista keskusteltiin selvitystyön kuluessa SOOLin hallituksen kokouksissa, SOOL/OAJ/TJS-järjestökurssilla sekä neuvotteluissa opetusministeriön ja harjoittelukoulujen rehtoreiden kanssa. Selvityksen ulkopuolelle jäävät lastentarhanopettajakoulutus, aineenopettajien suoravalintaohjelmat sekä ammatillinen opettajankoulutus. Lastentarhanopettajakoulutukseen ei sisälly opetusharjoittelua. Aineenopettajien suoravalintaohjelmien tarjonta on niin vaihtelevaa ja ammatillinen opettajankoulutus perusteiltaan niin erilaista kuin yliopistossa annettava opettajankoulutus, että niiden käsittely ei tämän selvityksen puitteissa ollut tarkoituksenmukaista.

Selvityksestä käy ilmi kuinka paljon opetusharjoittelua sisältyy eri koulutusalojen opettajankoulutukseen ja miten paljon opintoviikkomäärät vaihtelevat yliopistoittain. Määrien lisäksi selvityksessä tarkastellaan opettajankoulutusyksiköiden opetusharjoittelulle asettamia tavoitteita ja opetusharjoitteluiden sisältöjä. Opettajankoulutusyksiköiden opetussuunnitelmia sekä opiskelijoiden antamaa palautetta tarkasteltaessa kiinnitetään erityisesti huomiota siihen, kuinka Opettajankoulutuksen kehittämisohjelman opetusharjoittelulle asettamat tavoitteet toteutuvat. Opetusharjoitteluiden sisältöjä tarkasteltaessa ovat pohjana myös Soolin oranssi – tavoitteet opettajankoulutukselle -julkaisussa esiin nostetut sisältökokonaisuudet.

2 Pedagogiset opinnot ja opetusharjoittelu

Suomessa opettajankoulutusta annetaan yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa. Tässä selvityksessä ovat mukana yliopistossa tapahtuva luokan-, aineen- ja erityisopettajankoulutus sekä oppilaan- ja opinto-ohjaajien koulutus. Tutkintojen rakennetta säätelee asetus kasvatustieteellisen alan tutkinnoista ja opettajankoulutuksesta (576/95). Luokanopettajaksi opiskelevien pääaine on kasvatustiede tai kasvatopsykologia ja erityisopettajaksi opiskelevien erityispedagogiikka. Tulevien aineenopettajien pääaine on opetettava aine, esimerkiksi englanti. Oppilaan- ja opinto-ohjaajaksi opiskelevien pääaine on kasvatustiede tai kasvatustieteiden sosiologia. Pääaineen lisäksi tutkinnot sisältävät yleisopinnoja ja sivuaineopinnoja. Kaikille näille opettajantutkinnoille yhteistä ovat pedagogiset opinnot. Ainoa opettajantutkinto josta ne puuttuvat on tämän selvityksen ulkopuolelle jäävä lastentarhanopettajantutkinto.

Opettajan pedagogisten opintojen laajuus on vähintään 35 opintoviikkoa, syksystä 2005 alkaen 60 opintopistettä. Ne koostuvat opetusharjoitteluista, kasvatustieteen tieteenalaopinnoista sekä opettajuutta tukevista tutkimusopinnoista. Suorittamisaikataulu riippuu koulutusohjelmasta sekä opiskeli-

jan omasta opintosuunnitelmasta. Opettajan pedagogiset opinnot muodostavat opettajankoulutuksen ytimen, sillä ne antavat pedagogisen pätevyyden opettajan työhön. Ne antavat kelpoisuuden toimia opettajana millä koulutustasolla tahansa, kunhan muita opintoja on riittävästi.

Aineenopettajakoulutukseen opiskelijat tulevat joko suoravalinnan tai erillisvalinnan kautta. Suoravalinnassa opiskelijat valitaan suoraan opiskelemaan tietyn aineen opettajaksi, jolloin tuleva ammatti voidaan huomioida koko koulutuksessa alusta loppuun. Se mahdollistaa pedagogisten opintojen jatkautumisen pidemmälle aikavälille, kuten luokan- ja erityisopettajien sekä oppilaan- ja opinto-ohjaajien koulutuksessa. Erillisvalinnassa valitut opiskelijat suorittavat yleensä pedagogiset opinnot tiiviinä pakettina yhden lukuvuoden aikana joko pääaineopintojensa lomassa tai suoritettuaan muut opintonsa.

Opettajankoulutuksen kehittämissuunnitelma korostaa pedagogisten opintojen olevan yhteiset kaikille opettajille. Niiden on annettava opettajalle valmiuksia työskennellä eri kouluasteilla eri-ikäisten oppijoiden kanssa. Tärkeitä sisältöjä ovat mm. opettajan työn eettinen ja yhteiskunnallinen perusta, vuorovaikutustaidot, oppimisprosessien ymmärtäminen ja syrjäytymisen ehkäisy. Pedagogisten opintojen on edistettävä yhteisen opettajaidentiteetin omaksumista, mutta sisällettävä myös eri oppilaitosmuodoissa tarvittavaa erityisosaamista.

Opetusharjoittelu voidaan määritellä monella tavalla. Opetusharjoittelu on opettajankoulutuksen aikana suoritettava ohjattu harjoittelu. Sen toteutumismuodot ovat kuitenkin moninaiset. Harjoittelu voi opetussuunnitelmien mukaan olla lyhyt tutustuminen opettajan työhön tai toisaalta kokonaisen lukuvuoden kestävä perehdytys koulumaailmaan. Yhteistä opettajankoulutukseen kuuluville pakollisille harjoitteluille on opettajan työhön tutustuminen, suunnitelmallinen opettajana toimiminen ja ohjauksen saaminen asiantuntevalta opettajalta. Harjoittelua ohjaavat myös opettajankoulutusyksiköiden didaktikot, kukin oman aineensa osalta, sekä kasvatustieteiden edustajat. Ohjaajat auttavat harjoittelijaa tuntien suunnittelussa, seuraavat harjoittelijan antamaa opetusta ja antavat palautetta. Opetusharjoittelu ei voi toteutua ilman ohjausta, eikä harjoittelu saa olla opettajan sijaisena toimimista.

Opetusharjoitteluita voidaan suorittaa joko harjoittelukoululla tai kenttäkoululla. Harjoittelukoulut ovat valtion ylläpitämiä ja niiden tehtävänä on olla osana yliopistojen opettajankoulutusta. Suurin osa opetusharjoittelusta luokan- ja aineenopettajakoulutuksessa suoritetaan harjoittelukouluissa. Kenttäkoulut ovat yleensä kunnan ylläpitämiä. Osa erityisopettajaksi opiskelevista sekä oppilaan- ja opinto-ohjaajaksi ja luokanopettajaksi pääaineenaan kasvatustieteiden opiskelevat voivat suorittaa kaikki harjoittelunsa kenttäkouluissa.

Tässä selvityksessä on erityisesti perehdytty opetusharjoitteluihin, jotka yksiköiden opetussuunnitelmissa on selkeästi kuvattu käytännön harjoitteluksi ohjatussa ympäristössä. Opetusharjoittelu voi liittyä pääaineen opintoihin, opettajan pedagogisiin opintoihin tai peruskoulussa opettavien aineiden monialaisiin opintoihin. Opintoihin voi lisäksi sisältyä erilaisia muutaman tunnin tai päivän mittaisia tutustumisia, yhteistyöprojekteja, näytetunteja, tietyn tieteenalan tai didaktiikan perehtymiseen tarkoitettuja, järjestettyjä kokeiluja. Kaikkia käytännön harjoitteita voi olla vaikea löytää opetussuunnitelmasta, sillä niitä ei lyhyen keston vuoksi ole välttämättä erikseen sinne kirjoitettu ja määritetty. Tässä selvityksessä huomioidaan vain selkeästi harjoitteluksi määritellyt jaksot. Pienemminkin harjoitteilla on kuitenkin tehtävänsä opettajaksi kasvamisen pitkäkestoisessa prosessissa.

3 Opettajankoulutuksen kehittämisohjelma

Opettajankoulutukseen liittyvien opetusharjoitteluiden selvitys perustuu opetusministeriön Opettajankoulutuksen kehittämisohjelmaan, joka on julkaistu vuonna 2001. Kehittämisohjelman tarkoituksena on linjata opettajankoulutuksen tulevaisuuden haasteita sekä esittää suosituksia opettajankoulutuksen kehittämiseksi. Kehittämisohjelma perustuu Korkeakoulujen arviointineuvoston arviolle opettajankoulutuksesta sekä Opepro-projektiin, joka ennakoii opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen tarpeita vuoteen 2010 asti.

Opettajankoulutuksen valtakunnallinen arviointi toteutettiin laajasti vuonna 1998–1999. Arvioinnin tarkoituksena oli selvittää opettajankoulutuslaitosten painopistejakoa, pedagogisten opintojen ajoitusta sekä yliopistossa tehtävää yhteistyötä. Arvioinnissa kartoitettiin opettajankoulutuksen kehitystä ja nykytilaa sekä yleisesti että yliopistoittain. Valtakunnallisen arvioinnin pohjalta opettajankoulutuslaitokset laativat omia kehittämisstrategioitaan ja pyrkivät parantamaan opettajankoulutuksen arvostusta ja toimivuutta omassa yliopistossaan. Seuraavaa opettajankoulutuksen valtakunnallista arviointia toteutetaan parhaillaan, vuoden 2005 aikana. Arvioinnin yhteydessä kartoitetaan myös opettajankoulutuksen kehittämisohjelmaan liittyviä kokonaisuuksia yliopistoittain ja tehdään jatkotoimenpide-ehdotuksia opettajankoulutuksen kehittämiseksi.

Opettajankoulutuksen kehittämisohjelma kuvailee opettajan työn muuttuneita lähtökohtia korostaen työyhteisön ja yhteistyön merkitystä. Ohjelmassa korostetaan, että omaa työtä on opittava jakamaan jo työssä jaksamisenkin takia. Tulevaisuuden koulun ja opettajan on kyettävä myös luontevaan vuorovaikutukseen ympäristönsä kanssa. Dialogia käydään esimerkiksi vanhempien ja työelämän kanssa. Ohjelmassa korostetaan myös opettajan roolia vaikuttajana ja päätöksentekijänä. Opettaja on demokratiaan kasvattaja, jonka tulee ehkäistä syrjäytymistä ja vaikuttaa paikallisiin päätöksentekoprosesseihin koulun ja oppilaiden hyväksi.

Kehittämistavoitteita ohjelma antaa erityisesti opiskelijavalintaan, pedagogisiin opintoihin, opettajankoulutuksen asemaan ja yhteistyöhön liittyen sekä täydennyskoulutukseen. Tämän selvityksen kannalta kiinnostavin osa on pedagogisia opintoja käsittelevä osuus, sillä suurin osa opetusharjoittelusta liittyy niihin. Pedagogiset opinnot ovat kaikille opettajaksi opiskeleville yhteiset ja siksi avainasemassa yhteisen opettajuuden sisäistämässä. Yhteinen opettajuus taas on tärkeä oppilaitosrajat ylittävän yhteistyön kannalta. Pedagogisia opintoja käsittelevä osuus sisältää myös tavoitteita opetusharjoittelulle. Näihin tavoitteisiin perehdytään tarkemmin luvussa 5.1.

4 Opetusharjoittelun määrä opettajankoulutuksessa

Tiedot opetusharjoittelun määrästä on hankittu laitosten Internet-sivuilta kesäkuussa 2005. Muu opetusharjoitteluita koskeva materiaali ei ole mukana ja tiedot voivat siksi olla puutteellisia. Tarkastelussa on otettu huomioon vain varsinaiset opetusharjoittelujaksot. Tulokset on esitelty koulutusohjelmittain ja paikkakunnittain. Taulukossa ovat nähtävissä erilliset harjoittelujaksot ja yhteenlaskettu opintoviikkomäärä.

Opetusharjoittelun määrää vertailtaessa on muistettava, ettei opintoviikkomäärä kerro kaikkea. Opintoviikkoihin sisältyvä työmäärä ei ole yksiselitteisesti mitattavissa. Opetettavien tuntien määrä ja opintoviikkoa kohti harjoittelussa vietettävä aika vaihtelee paikkakunnittain, koulutusohjelmittain ja harjoitteluittain. Lisäksi harjoitteluun voi sisältyä mm. leirikouluun osallistumista, teemapäivien tai tapahtumien järjestämistä, kirjallisuuteen perehtymistä, erilaisia luentoja tai seminaareja ja mui-

den kuin luokkaopetukseen liittyvien tehtävien hoitamista. Myös yksittäisten harjoittelijoiden suunnitteluun ja oppimateriaalin laatimiseen käyttämä aika vaikuttaa harjoittelun kuormittavuuteen.

4.1 Opetusharjoittelu luokanopettajankoulutuksessa

Opiskelupaikka	Opetusharjoittelun nimi	Ov	Yhteensä
Helsinki/ kasvatustiede	Peruspraktikum	10	15
	Syventävä praktikum	5	
Helsinki/ kasvatuspsykologia	Koulutodellisuuteen kasvaminen:		18
	Perusopinnot	2	
	Aineopinnot	6	
	Syventävät opinnot	10	
Turku	Orientoiva harjoittelu	3	16
	Kokonaisharjoittelu	4	
	Syventävä harjoittelu	9	
	Laaja-alainen harjoittelu (valinnainen)	3	
Rauma	Perusharjoittelu 1	4	16
	Perusharjoittelu 2	3	
	Syventävä teemaharjoittelu	4	
	Syventävä aineharjoittelu	5	
	Ammatilliseen erityisalaan perehtyminen (valinnainen)	3	
Hämeenlinna	Praktikum I	3+1	20
	Praktikum II	3+3	
	Praktikum III	4	
	Syventävä opetusharjoittelu (Praktikum IV)	6	
	Vapaavalintainen harjoittelujakso	4	
Jyväskylä	Opettajaharjoittelu 1: Kohtaamisia – tutustuminen opettajan työhön	2	15
	Opettajaharjoittelu 2: Opetustyön perusteet	2	
	Opettajaharjoittelu 3: Opetuksen perusteista käyttöteorian rakentumiseen	3	
	Kenttäharjoittelu: Opettaja, koulu yhteisö ja ympäristö	4	
	Opettajaharjoittelu 4: Ammatillinen itseohjautuvuus	4	
Joensuu	Orientoiva harjoittelu	2	14
	Perusharjoittelu	3	
	Soveltava harjoittelu	2	
	Syventävä harjoittelu	3	
	Eriytyvä teemaharjoittelu	4	
Savonlinna	Orientoiva harjoittelu	2	14
	Perusharjoittelu	3	
	Työharjoittelu	3	
	Opettajaharjoittelu	2	
	Syventävä harjoittelu	4	
Oulu	Orientoiva opetusharjoittelu	1	16
	Perusharjoittelu	3	
	Kenttäharjoittelu	2	
	Valinnaisten sivuaineiden harjoittelu	3	
	Syventävä opetusharjoittelu: syventävä itsenäinen teemaharjoittelu	3	
	Syventävä opetusharjoittelu: Päätö- eli syventävä ammatillinen harjoittelu	4	

Kajaani	Orientoiva harjoittelu	2	14
	Perusharjoittelu	3	
	Ainedidaktinen harjoittelu	2	
	Päättöharjoittelu	5	
	Kenttä 1, 2 tai 3	2	
Lappi	Ainedidaktiikka I	3	18
	Ainedidaktiikka II	3	
	LO-harjoittelu	2	
	Kenttä- ja kokeiluharjoittelu	4	
	Syventävä harjoittelu	6	
Åbo Akademi	Inledande praktik	3	18
	Grundläggande praktik: grundpraktik	3	
	Grundläggande praktik: fältpraktik 1	2	
	Grundläggande praktik: fältpraktik 2	2	
	Fördjupad praktik: biämnesperaktik 1	2	
	Fördjupad praktik: allmän fördjupning	2	
	Fördjupad praktik: biämnesperaktik 2	2	
	Fördjupad praktik: avslutande praktik	2	

Luokanopettajakoulutuksessa pakollisen opetusharjoittelun määrä on 14–20 opintoviikkoa. Turussa, Raumalla ja Hämeenlinnassa opiskelija voi lisäksi suorittaa vapaavalintaisen opetusharjoittelun. Suurin osa harjoittelusta suoritetaan harjoittelukouluilla, lukuun ottamatta kasvatuspsykologiaa pääaineenaan lukevia, jotka suorittavat harjoittelunsa omassa opiskeluryhmässään laitoksen osoittamalla yhteistyökoululla. Jokaisella paikkakunnalla tarjotaan myös mahdollisuus suorittaa opetusharjoittelua kenttäkouluilla. 2–4 opintoviikkoa. Useimmilla paikkakunnilla kenttäharjoittelu on pakollista. Luokanopettajaksi opiskelevien pääaine on kasvatustiede tai kasvatuspsykologia ja heidän opintonsa sisältävät automaattisesti opettajan pedagogiset opinnot. Kaikkien laitosten opetussuunnitelmissa pedagogisia opintoja ei kuitenkaan erotella ja tehdä näkyviksi selkeästi.

4.2 Opetusharjoittelu aineenopettajankoulutuksessa

Opiskelupaikka	Opetusharjoittelun nimi	Ov	Yhteensä
Helsinki	Peruspraktikum	5	9
	Syventävä praktikum	4	
	Valinnainen praktikum	2	11
	- Harjoittelu kenttäkoulussa		
Turku	Orientoiva harjoittelu	1	9
	Yhteisöharjoittelu	1	
	Opettajaharjoittelu 1	3	
	Sivuaineharjoittelu	1	
	Opettajaharjoittelu 2	3	
Tampere	Opettajaharjoittelu I	1	9
	Opettajaharjoittelu II	3	
	Opettajaharjoittelu III	4	
	Opettajaharjoittelu IV	1	
Jyväskylä	Perusopintojen opettajaharjoittelu	3	9
	Aineopintojen opettajaharjoittelu	6	
Joensuu	Orientoiva harjoittelu	2	10
	Perusharjoittelu	2	
	Soveltava harjoittelu	2	
	Syventävä harjoittelu	4	
Oulu	Koulutyöskentely II	2	10
	Koulutyöskentely III	4	
	Koulutyöskentely V	4	
	Valinnainen koulutyöskentely	2	
Åbo Akademi	Praktik A	1	11
	Praktik B	2	
	Praktik C	3	
	Praktik D	2	
	Praktik E	3	

Aineenopettajaksi opiskelevien pakollisten harjoitteluiden määrä vaihtelee 9 ja 12 opintoviikon välillä. Helsingissä ja Oulussa opiskelija voi lisäksi suorittaa vapaavalintaisen opetusharjoittelun. Kaikilla paikkakunnilla ei ole kenttäharjoittelua. Aineenopettajaksi opiskelevat valitaan joko erikseen suorittamaan opettajan pedagogisia opintoja tai suoravalinnalla suorittamaan tietyn aineen aineenopettajaopintoja. Taulukko osoittaa, että erillisiin aineenopettajan pedagogisiin opintoihin sisältyy keskimäärin vähemmän opetusharjoittelua kuin muuhun opettajankoulutukseen. Suoravalintaohjelmaan voi sisältyä huomattavasti enemmän harjoittelua kuin tässä tarkasteltaviin pedagogisiin opintoihin. Suoravalintaohjelmien tarjonta on hyvin vaihtelevaa ja niistä kannattaisikin tehdä oma selvityksensä.

4.3 Opetusharjoittelu erityisopettajankoulutuksessa

Opiskelupaikka	Opetusharjoittelun nimi	Ov	Yhteensä
Helsinki	Perehtyminen erityispedagogiikan käytäntöihin 1	2	8
	Perehtyminen erityispedagogiikan käytäntöihin 2	2	
	Opetusharjoittelu	4	
Turku	Opetusharjoittelu	7	13
	Erityispedagogiikan käytännöt	6	
Jyväskylä	Tutustuminen erityisopetukseen	2	18
	Opetusharjoittelu erityisopetuksessa	4	
	Harjoittelu (sisältyy pom-opintoihin*)	4	
	Päätöharjoittelu	8	
Joensuu	Orientoiva harjoittelu	2	18
	Perusharjoittelu erityisluokassa	1	
	Perusharjoittelu erityisopetuksessa luokka-asteilla 1-6	2	
	Perusharjoittelu erityisopetuksessa luokka-asteilla 7-9	3	
	Syventävä harjoittelu erityisopetuksessa luokka-asteilla 1-6	2	
	Syventävä harjoittelu erityisopetuksessa luokka-asteilla 7-9	2	
	Syventävä harjoittelu erityisluokassa	2	
	Syventävä käytännön harjoittelu	4	
Åbo Akademi	Praktik 1: Specialundervisning och yrkesroll	1	12
	Praktik 2: Specialundervisning åk F-6	1	
	Praktik 3: Specialundervisning åk 7-9	1	
	Praktik 4: Fältpraktik	2	
	Praktik 5: Lindriga talstörningar	1	
	Praktik 6: Specialklassundervisning	2	
	Inledande praktik	2	
	Fältpraktik	2	

*peruskoulussa opettavien aineiden monialaiset opinnot

Erityisopettajaksi opiskelevat opiskelevat pääaineenaan erityispedagogiikkaa. Pääaineen lisäksi heidän tutkintoonsa sisältyvät opettajan pedagogiset opinnot ja erityisopettajan opinnot. Erityisluokanopettajan pätevyyden saadakseen on opiskelijan suoritettava myös peruskoulussa opettavien aineiden ja aihekokonaisuuksien monialaiset opinnot. Myös erityisopettajaksi voi opiskella kahden eri väylän kautta. Jyväskylässä, Joensuussa ja Åbo Akademiassa erityisopettajaksi opiskeleville on oma koulutusohjelmansa. Opinnot on kokonaisuudessaan suunniteltu siten, että ne valmistavat erityisopettajia. Helsingissä ja Turussa erityisopettajaksi haluavat opiskelevat pääaineenaan erityispedagogiikkaa ja pyrkivät erikseen opiskelemaan pätevyyden antavia pedagogisia ja erityisopettajan opintoja.

4.4 Opetusharjoittelu oppilaan- ja opinto-ohjaajankoulutuksessa

Opiskelupaikka	Opetusharjoittelun nimi	Ov	Yhteensä
Joensuu	Koulutus, työelämä ja ohjaus III (harjoittelu)	2	13
	Haastattelu- ja ohjauskeskustelu (harjoittelu)	1	
	Orientoiva harjoittelu	2	
	Perusharjoittelu	2	
	Soveltava harjoittelu	2	
	Syventävä harjoittelu	4	

Oppilaan- ja opinto-ohjaajaksi opiskelevien pääaine on kasvatustiede tai kasvatussosiologia. Tutkintoon sisältyvät myös opettajan pedagogiset opinnot ja opinto-ohjaajan opinnot. Kaikki harjoittelut ovat kenttäharjoitteluita.

5 Opetusharjoitteluiden sisällöt

5.1 Opettajankoulutuksen kehittämisohjelman sisältötavoitteet

Opettajankoulutuksen kehittämisohjelmasta löytyy muutama hyvin selkeä tavoite opetusharjoitteluille. Opetusharjoittelulle on varattava koulutuksessa riittävästi aikaa. Tämä mahdollistaa osaltaan sen, että harjoitteluihin voidaan sisällyttää myös valinnaisuutta. Kehittämisohjelman mukaan opiskelijan on voitava vaikuttaa siihen, millaisia tavoitteita harjoittelulle asetetaan, mikä on harjoittelun sisältö ja missä se suoritetaan.

Tavoitteita asettaessaan tuleva opettaja joutuu pohtimaan ja tiedostamaan omia ammatillisia kehittymistarpeitaan. Ottamalla harjoitteliija mukaan tavoitteiden suunnitteluun varmistetaan myös tämän tietävän, mitkä opetusharjoittelun tavoitteet ovat. Harjoittelu voi sisältää monenlaista työskentelyä. Opettamisen lisäksi on ainakin opetuksen seuraamista, suunnittelua, oppimateriaalin laatimista, erilaisten opintotehtävien suorittamista, apuopettajana toimimista sekä erilaisten luokkatyön ulkopuolisten tehtävien hoitamista. Sisällön valinnaisuuteen kuuluvat myös opetettavat aineet tai aihekokonaisuudet. Suorituspaikkana voi olla harjoittelukoulu, kenttäkoulu tai jokin opetus- ja kasvatukseen liittyvä taho.

Koulutusohjelmiin sisältyvät opettajan pedagogiset opinnot, jotka antavat valmiuden toimia opettajana millä tahansa koulutusasteella kunhan muut opinnot riittävät. Yhtenäinen peruskoulu on yksi esimerkki siitä, että opettajan on tulevaisuudessa kyettävä liikkumaan yhä joustavammin oppilaitosten rajojen yli. Tämän vuoksi myös opetusharjoittelun on sisällettävä laaja-alaisen opettajakelpoisuuden edellyttämää monipuolisuutta, kuten mahdollisuuksia tutustua opetukseen eri koulutusasteilla.

Opetusharjoittelussa on huomioitava opettajaksi kasvamisen pitkäkestoinen prosessi. Harjoittelut etenevätkin orientoivasta jaksosta alkaen kohti yhä laajempien ja pitkäkestoisempien kokonaisuuksien hallitsemista. Kehittymisprosessi vaatii myös opettajan omaa jaksamista, motivaatiota ja ammattitaidon kehittämistä ylläpitäviä valmiuksia. Henkilökohtainen ohjaus ja tuki opetusharjoittelun aikana avaavat opiskelijalle uusia näkökulmia ja antavat suuntaa ammatilliselle kehittymiselle. Vuorovaikutus motivoituneen ja ammattitaitoisen opettajan kanssa rohkaisee opiskelijaa kokeiluihin ja oman opettajaidentiteettinsä etsimiseen. Henkilökohtainen ohjaus on taattava opiskelijalle jokaisessa opetusharjoittelussa.

Pedagogisten opintojen sisällölle on asetettu monia tavoitteita. Tässä selvityksessä on erityisesti keskitytty siihen, näkyvätkö opetusharjoitteluiden sisällöissä kodin ja koulun yhteistyö, yhteistyö työyhteisössä, erilaisuuden kohtaaminen ja monikulttuurisuus, oppilashuolto, tieto- ja viestintätekniikan käyttö, opetussuunnitelmien laatiminen ja noudattaminen, ympäröivän yhteiskunnan huomiointi ja ohjaus osana opettajan työtä. Muun muassa nämä osa-alueet ovat olennaisia, jotta harjoittelija saisi opettajan työkentästä kokonaisvaltaisen ja realistisen kuvan. Näiden sisältöalueiden tärkeyttä korostavat myös SOOLin hallitus sekä Soolin oranssi – tavoitteet opettajankoulutukselle - julkaisu.

5.2 Sisällöt paikkakunnittain ja koulutusohjelmittain

Tiedot sisältöjen vertailuun on saatu opettajankoulutuslaitosten ja harjoittelukoulujen Internet-sivuilta kesäkuun 2005 aikana. Muu opetusharjoitteluita koskeva materiaali ei ole mukana ja tiedot voivat siksi olla puutteellisia. Aineistona on käytetty opettajankoulutuslaitosten opetussuunnitelmia, harjoittelukoulujen sivuilta löytyneitä harjoitteluun liittyviä harjoittelusuunnitelmia ja mahdollisia erillisiä harjoitteluoppaita, -ohjeita ja -käsikirjoja. Opettajankoulutusyksiköiden internetsivut eroavat paljonkin toisistaan siinä, minkälaista tietoa ja missä laajuudessa on asetettu esille. Selvityksen aineisto onkin näiltä osin melko epäyhtenäinen, eikä tuloksista voida tämän vuoksi vetää tyhjentäviä johtopäätöksiä todellisesta tilanteesta.

Sisältöjen tarkastelussa on kiinnitetty huomiota harjoitteluiden sisältämään valinnaisuuteen, laaja-alaisen opettajuuden edellyttämään monipuolisuuteen ja saatavaan ohjaukseen, sillä Opettajankoulutuksen kehittämisohjelma asettaa opetusharjoittelulle nämä tavoitteet. Myös kodin ja koulun yhteistyön, yhteistyön työyhteisössä, erilaisuuden kohtaamisen ja monikulttuurisuuden, oppilashuollon, tieto- ja viestintätekniikan käytön, opetussuunnitelmien laatimisen ja noudattamisen, ympäröivän yhteiskunnan huomiointi ja ohjauksen osana opettajan työtä esiintymistä harjoittelujen sisällöissä on tutkittu. Näiden sisältöalueiden niukkaan käsittelyyn puututaan Soolin oranssi – tavoitteet opettajankoulutukselle -julkaisussa. Ympäröivän yhteiskunnan huomiointi ja ohjauksen tärkeyttä korostaa myös kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelma. Ohjaus taas on määritelty osaksi jokaisen opettajan työtä Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa 2004.

Alla on kerrottu suppeasti paikkakunta- ja koulutusohjelmakohtaisesti, mitä opetusharjoittelut pitävät sisällään. Luokan- ja aineenopettajakoulutuksessa harjoittelut suoritetaan kunkin paikkakunnan harjoittelukoulussa ellei toisin mainita. Erityisopettajan sekä oppilaan- ja opinto-ohjaajan koulutuksessa harjoittelut suoritetaan yleensä kenttäkouluilla. Jokaisessa harjoittelussa on tarkoitus soveltaa teoriaa käytäntöön, kokeilla erilaisia opetusmenetelmiä ja kehittää omaa opettajuutta sekä suunnittelutaitoja. Siksi tämän tapaisia tavoitteita ei ole kirjoitettu näkyviin.

5.2.1 Luokanopettajaksi opiskelevat

Helsinki, pääaineena kasvatustiede

Helsingin soveltavan kasvatustieteen laitoksen tiedot ovat vuoden 2001 A-oppaasta, jota on päivitetty vuonna 2003. Opetusharjoittelut on nimetty praktikum-opinnoiksi, jotka jakautuvat kahteen jaksoon. Tärkein tavoite on opiskelijan kehittyminen pedagogisesti ajattelevaksi opettajaksi.

Peruspraktikum (10ov) suoritetaan kahdessa jaksossa. Jaksot sisältävät suunnitteluviikon, kolme ainejakoista viikkoa ja yhden eheyttävän viikon, jolloin opiskelija suunnittelee ja toteuttaa ainerajat ylittävän kokonaisuuden. Harjoittelu on ainedidaktisesti painottunut. Syventävässä praktikumissa (5ov) opiskelija saa omien kehittymistavoitteidensa mukaan valita harjoittelupaikakseen harjoittelukoulun tai OKL:n tarjoamasta harjoittelupaikkavalikosta omaa kehitystään edistävän vaihtoehdon.

Harjoittelujakso kestää viisi viikkoa. Pääpaino on analysointitaidon kehittämisessä (sekä oma toiminta että luokka).

Molempiin harjoitteluihin opiskelija laatii henkilökohtaisen praktikum-suunnitelman, johon hän kirjaa praktikumille asettamansa oppimistavoitteet. Molempiin harjoitteluihin liittyy myös portfolioyöskentely. Opinto-oppaassa on lueteltu tavoitteita harjoitteluille sekä mainittu harjoitteluiden ohjaajat. Harjoittelukoulun (lyseo) sivuilta löytyy myös Praktikum-käsikirja, jossa perehdytään harjoittelun sisältöön ja merkitykseen.

Helsinki, pääaineena kasvatopsykologia

Helsingin soveltavan kasvatustieteen laitoksen tiedot ovat vuoden 2001 A-oppaasta, jota on päivitetty vuonna 2003. Opetusharjoittelu on nimetty praktikum-opinnoiksi, jotka jakautuvat kahteen jaksoon. Tärkein tavoite on opiskelijan kehittyminen pedagogisesti ajattelevaksi opettajaksi.

Kasvatopsykologian opiskelu perustuu ilmiökeskeiselle lähestymistavalle. Opiskelu tapahtuu noin kymmenen hengen ryhmissä. Luokanopettajien koulutus rakentuu viiden keskeisen prosessin varaan. Näistä se, joka sisältää harjoittelua on koulutodellisuuteen kasvaminen. Perusopintoihin sitä sisältyy 2ov (1.vsk), aineopintoihin 6ov (1.–2.vsk) ja syventäviin opintoihin 10ov (2.-3.vsk). Prosessi suoritetaan yhdessä koulussa kokonaisvaltaisena, pitkänä työskentelyjaksona, joka kytkeytyy muihin opintoihin koko opiskeluajan. Tavoitteena on oman opettajuuden rakentaminen ja kouluyhteisöön sitoutuminen. Yleensä opiskeluryhmä harjoittelee samassa koulussa. Ensimmäisen vuosikurssin kaksi ensimmäistä opintoviikkoa suoritetaan orientoivana harjoitteluna pareittain eri kouluissa.

Opetussuunnitelmaan on kirjattu harjoittelun tavoitteet ja toteutus.

Turku

Turun opettajankoulutuslaitoksen tiedot ovat vuosien 2003–2005 opetussuunnitelmasta. Pakollisia harjoittelujaksoja on kolme. Tärkein tavoite on tukea opiskelijan kasvua opettajuuteen. Opetussuunnitelmaan tutustuminen on huomioitu eri harjoittelujaksoissa hyvin.

Orientoivan harjoittelun (3ov, 1.vsk) tavoitteena on kokonaisvaltainen tutustuminen opettajan työhön ja luokkaan. Kokonaisharjoittelu (4ov, 2.vsk) jakaantuu ainejakoiseen osaan ja viikkoharjoitteluun. Viikkoharjoittelussa kussakin luokassa harjoitteleva opiskelijaryhmä suunnittelee neljän – viiden viikon mittaisen opetusjakson luokalleen. Kukin opiskelija toimii viikon opettajana sekä viikon apuopettajana opiskelijaparilleen. Syventävän harjoittelun (9ov, 4.vsk) ensimmäinen osa on ainejakoinen. Toinen osa on pariharjoittelu, joka vastaa sisällöltään viikkoharjoittelua. Kolmas osa on teemaharjoittelu, jonka suorituspaikan opiskelija valitsee omien kehittymistavoitteidensa mukaan tarjotuista vaihtoehdoista. Harjoittelun voi suorittaa ulkomailla.

Opiskelijoiden on myös mahdollista valita ammatillisen perehtymisen jaksossa (3ov) laaja-alainen harjoittelu. Opiskelija hankkii itse harjoittelupaikan joko opetus- tai kasvatustehtävistä tai jostain koulun sidosryhmästä sekä harjoittelulle ohjaajan.

Opetussuunnitelmaan on kirjattu kunkin harjoittelun ydinaines sekä harjoitteluiden ohjaajat. Lisää tietoa harjoittelun sisällöistä, tavoitteista ja käytännöstä löytyy Turun normaalikoulun sivuilta.

Rauma

Rauman opettajankoulutuslaitoksen tiedot ovat vuosien 2003–2005 opetussuunnitelmasta. Tärkein tavoite on tukea opiskelijan kasvamista opettajaksi.

Pakollisia opetusharjoitteluita ovat perusharjoittelu 1 (4ov, 1.vsk) ja 2 (3ov, 2.vsk) sekä syventävä opetusharjoittelu, joka jakautuu teemaharjoitteluun (4ov, 3.vsk) ja aineharjoitteluun (5ov, 4.vsk).

Perusharjoittelut ovat ainejakoisia. Kummassakin jaksossa opetetaan eri aineita. Syventävä teema-harjoittelu pyrkii kehittämään oman työn analysointia ja persoonallisen otteen löytämistä. Syventävässä aineharjoittelussa opetetaan sivuainetta ja toista ainetta.

Ammatilliseen erityisalaan perehtymisen jaksossa (3ov) opiskelijat voivat myös valita kolmesta erilaisesta harjoitteluvaihtoehdosta. Harjoittelu suoritetaan esim. toteuttamalla jokin kokeilu tai tutkimus Rauman normaalikoululla tiiviinä jaksossa tai hajautettuna koko lukuvuoden ajalle. Koulun sidosryhmiin perehtymisessä opiskelija hankkii itselleen harjoittelupaikan jossain opetus- ja kasvatusalan tehtävissä sekä harjoittelulle ohjaajan. Harjoittelun voi suorittaa ulkomailla. Kolmas vaihtoehto on kenttäharjoittelu, johon opiskelija myöskin hankkii itse harjoittelupaikan ja ohjauksen.

Opetussuunnitelmaan on kirjattu harjoitteluiden tavoitteet sekä vastuuhenkilöt harjoittelukoululta ja opettajankoulutuslaitokselta. Harjoittelukoulun sivuilla on samat tekstit.

Hämeenlinna

Hämeenlinnan yksikön tiedot ovat opintonsa vuonna 2003 ja 2004 aloittavien opinto-oppaasta. Tarkempia tietoja harjoitteluiden sisällöistä ja käytännöstä löytyy Hämeenlinnan Normaalikoulun sivuilta harjoitteluoppaasta. Opetusharjoittelujaksot ovat nimellä praktikum ja niitä on neljä. Tärkeimpänä tavoitteena on syventää opiskelijan osaamista ja antaa aktiivisen toimimisen valmiuksia koulun kulttuurissa ja työyhteisössä.

Praktikum I (4ov, 1.vsk) sisältää kolme viikkoa harjoittelua opiskelijan valitsemalla kenttäkoululla ja yhden viikon harjoittelukoululla. Se kytkeytyy vahvasti teoriaopintoihin. Harjoittelu sisältää lähinnä seurantaa, mutta opiskelija voi valintansa mukaan toimia avustajana ja opettajana. Praktikum II (6ov, 2.vsk) on ainejakoinen harjoittelu ja jakaantuu kahteen jaksoon, joissa opetetaan eri aineita. Praktikum III (4ov, 3.vsk) on kenttäharjoittelu. Opiskelija hankkii itse harjoittelupaikan ja ohjauksen. Harjoittelun voi suorittaa ulkomailla. Praktikum IV (6ov, 4.vsk) on syventävä harjoittelu, johon opiskelija laatii yksilöllisen harjoittelusuunnitelman ammatillisten tavoitteidensa mukaan. Tavoitteena on tutustua myös muuhun koulutyöhön kuin opettamiseen.

Opiskelijan on mahdollista valita myös vapaavalintainen harjoittelu (4ov). Vaihtoehtona on toteuttaa opetuskokeiluja harjoittelukoululla (8 erilaista vaihtoehtoa) tai suorittaa työelämä- ja yhteiskuntaharjoittelu, jossa opiskelija suorittaa työharjoittelun jollain koulun sidosryhmiin liittyvällä työpaikalla.

Harjoitteluoppaaseen on kirjattu harjoitteluiden tavoitteet ja sisällöt.

Jyväskylä

Jyväskylän opettajankoulutuslaitoksen tiedot ovat vuosien 2003–2005 opetussuunnitelmasta. Kaikille opettajille yhteiset pedagogiset opinnot tuodaan selkeästi esille. Opetusharjoittelun mainitaan olevan tärkein osa opettajaksi opiskelua. Ohjauksessa korostetaan opiskelijan ja ohjaajan tasapuolista dialogia.

Opetusharjoittelua on opettajaharjoittelun nimellä neljä jaksoa. Ensimmäinen on Kohtaamisia – tutustuminen opettajan työhön (2ov). Opetustyön perusteet (2ov) -jaksossa harjoittelija opettaa yhtä ainetta tai ainelähtöistä kokonaisuutta. Opetuksen perusteista käyttöteorian rakentumiseen (3ov) on sivuainelähtöinen harjoittelu. Ammatillinen itseohjautuvuus (4ov) -jaksossa harjoittelija asettaa itselleen ammatillisen kehitystehtävän, jonka hän argumentoi ohjaajilleen. Lisäksi on kenttäharjoittelu, Opettaja, kouluyhteisö ja ympäristö (4ov). Kenttäharjoittelussa on suoritettava ainakin 2ov opetusharjoittelua luokanopettajana. Loput 2ov voi suorittaa jossakin koulun sidosryhmässä tai perehtyen johonkin erityisalaan tai -kysymykseen. Harjoittelija hankkii itse harjoittelupaikan. Kaikkien opetusharjoitteluiden aikana harjoittelija pitää oppimispäiväkirjaa.

Opetussuunnitelmaan on kirjattu opetusharjoittelun tavoitteita ja sisältöjä sekä määritely ohjaajat. Jyväskylän Normaalikoulun sivuilta ei löytynyt valitettavasti enää vanhaan opetussuunnitelmaan liittyviä harjoitteluohjeita.

Joensuu

Joensuun soveltavan kasvatustieteen laitoksen tiedot ovat vuosien 2000-2004 opetussuunnitelmasta ja Joensuun Normaalikoulun internetsivuilta. Kaikille opettajille yhteiset pedagogiset opinnot tuodaan selkeästi esille. Opetussuunnitelmaan tutustuminen on huomioitu eri harjoittelujaksoissa hyvin.

Opetusharjoittelu on jaettu viiteen jaksoon. Orientoiva harjoittelu (2ov) käsittelee opettajan ja oppilaan rooleja koulussa tavoitteenaan monipuolinen tutustuminen opettajan työhön. Perusharjoittelun (3ov) teemana on hyvä suunnittelu. Harjoittelussa on tarkoitus tutustua oppilaitoksen opetussuunnitelmaan. Soveltava harjoittelu (2ov) on kenttäharjoittelu ja sen tavoitteena on saada kokonaiskuva koulun toiminnasta ja opettajan arkityöstä. Harjoittelu suoritetaan Joensuun kaupungin kouluissa. Syventävän harjoittelun (3ov) teemana on tutkiva ja kokeileva oppiminen. Harjoitteluun sisältyy myös vähintään neljä tuntia seurantaa vuosiluokilla 7-9. Eriytyvässä teemaharjoittelussa (4ov, 3. tai 4.vsk) opiskelija suunnittelee ja toteuttaa esim. sivuaineopintoihin liittyvän opetusjakson, johon liittyy aineiston keruu ja selvityksen laatiminen valitusta teemasta.

Varsinkin Joensuun normaalikoulun sivuilla on hyvin monipuolista tietoa harjoitteluiden sisällöistä, ohjauksesta ja toteutuksesta.

Savonlinna

Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksen tiedot ovat vuosien 2003–2005 opetussuunnitelmasta. Luokanopettajien koulutukseen sisältyvät pedagogiset opinnot tuodaan selkeästi esille. Opetusharjoittelujaksoja on viisi. Orientoivan harjoittelun (2ov, 1.vsk) tavoitteena on opetus- ja oppimistahtuumaan tutustuminen ja itsearviointiprosessin käynnistäminen. Perusharjoittelu (3ov, 2.vsk) on ainejakoinen harjoittelu, jossa opiskelija suunnittelee ja toteuttaa opettamisensa aineissa jäntevän oppikokonaisuuden. Työharjoittelu (3ov, 3.vsk) on kenttäharjoittelu, joka suoritetaan ensisijaisesti 2–5 opettajaisilla kouluilla. Tarkoitus on perehtyä pienen koulun työhön ja yhdysluokkaopetukseen. Opettajaharjoittelussa (2ov, 4.vsk) opetetaan kahta ainetta, joista toinen on sivuaine, sekä äidinkieltä. Tavoitteena on huomioida erilaiset oppijat. Päätösharjoittelussa (4ov, 4.vsk) opiskelija perehtyy opettajan työn kokonaisuuteen, koulun yhteistyötahoihin ja ympäröivään yhteiskuntaan. Kaikkiin harjoitteluihin liittyy portfoliotyöskentely sekä pitkäkestoinen ohjaus, josta ei löydy tarkempia tietoja internetsivuilta.

Opetussuunnitelmaan on kirjattu tiiviisti harjoitteluiden tavoitteet ja ohjauksesta vastaavat tahot. Savonlinnan normaalikoulun sivuilla on lähes samat tekstit.

Oulu

Oulun kasvatustieteiden ja opettajankoulutuksen yksikön tiedot ovat vuosien 2003–2005 opintooppaasta sekä yksikön ja Oulun normaalikoulun yhdessä laatimasta lukuvuoden 2004–2005 opetusharjoittelusuunnitelmasta. Opiskelijoille ja ohjaaville opettajille on pyritty jättämään liikkumatilaa harjoittelujaksojen yksityiskohtien suunnittelussa ja tavoitteiden asettelussa. Opetussuunnitelmaan tutustuminen on huomioitu eri harjoittelujaksoissa hyvin.

Harjoittelujaksoja on kuusi. Orientoivan opetusharjoittelun (1ov, 1.vsk) tavoitteena on reflektiivisen toiminnan sekä oman kasvatuskäsityksen hahmottamisen käynnistäminen. Harjoitteluun sisältyy yhden työpäivän mittainen tutustuminen opettajan työhön vuosiluokilla 7–9. Perusharjoittelu (3ov, 2.vsk) ja kenttäharjoittelu (2ov, 2.vsk) liittyvät koulussa opettavien aineiden ja aihekokonaisuuksien monialaisiin opintoihin ja ovat siten ainedidaktiikkaan painottuvia jaksoja. Opiskelija voi hankkia

harjoittelupaikan itsenäisesti. Sivuaineharjoittelussa (3ov) harjoittelija opettaa kahta ainetta. Mikäli harjoittelija suorittaa sivuaineesta aineopintokokonaisuuden (35ov), suositellaan kyseisen aineen harjoittelua vuosiluokilla 7–9. Syventävä itsenäinen teemaharjoittelu (3ov) voi liittyä harjoittelijan gradutyöskentelyyn, kasvatustieteen syventäviin opintoihin tai sivuaineen opiskeluun. Harjoittelun teema voi nousta myös opiskelijan omista ammatillisen kehittymisen tavoitteista. Harjoittelija vastaa itse harjoittelujakson suunnittelun aloittamisesta, ajoituksesta ja harjoittelupaikan hankkimisesta. Opetusharjoittelun voi suorittaa koulussa tai kasvatus- ja koulutuspalveluja tarjoavassa organisaatiossa. Päättöharjoittelussa (4ov) harjoittelija ottaa kokonaisvaltaisen vastuun luokan työskentelystä ja huolehtii pääsääntöisesti kaikista luokanopettajalle kuuluvista tehtävistä.

Opetusharjoittelusuunnitelmassa on kerrottu kattavasti opetusharjoitteluiden tavoitteista, sisällöistä, ohjauksesta ja käytännöistä. Joitakin sisällöllisiä ja tavoitteita koskevia eroja lukuun ottamatta teknologiapainotteisessa ja kansainvälisessä luokanopettajan koulutuksessa harjoittelut ovat samat.

Kajaani

Kajaanin opettajankoulutusyksikön tiedot ovat vuosien 2003–2005 opinto-oppaasta.

Orientoivassa harjoittelussa (2ov, 1.vsk) harjoittelija suunnittelee ja toteuttaa yhdessä päättöharjoittelua suorittavan parin kanssa. Perusharjoittelussa (3ov, 2.vsk) harjoittelija perehtyy kokonaisvaltaisesti luokanopettajan työhön. Harjoittelupari arvioi toistensa tunteja ja videoi toisiltaan yhden opetustunnin. Ainedidaktisessa harjoittelussa (2ov, 3.vsk) harjoittelija opettaa yhtä ainetta, mahdollisuuksien mukaan omaa sivuainettaan. Opetusta voi mahdollisuuksien mukaan olla eri luokissa ja luokka-asteilla. Päättöharjoitteluun (5ov, 3.–4.vsk) sisältyy intensiiviharjoittelu luokanopettajan tehtävissä sekä yhteen opetettavaan aineeseen keskittyvä ainedidaktinen osa.

Kenttäharjoittelussa (2ov) on valittavana kolme vaihtoehtoa. Ensimmäisessä on tarkoitus laajentaa näkemystä opettajana ja kasvattajana toimimisesta vuosiluokilla 7–9, erityisopetuksessa, päiväkodissa tai koululaisten iltapäiväryhmässä. Toisessa perehdytään kyläyhteisöön, 2–3 opettajaisen koulun toimintaan ja yhdysluokkaopetukseen sekä otetaan osaa pienen koulun innovatiivisiin toimintoihin ja niiden kehittämiseen. Kolmas vaihtoehto tarjoaa harjoittelijalle mahdollisuuden soveltaa ja opiskella tieto- ja viestintätekniikkataitoja. Virtuaaliharjoittelussa hyödynnetään olemassa olevia oppimateriaaleja sekä TVT-resursseja.

Opetussuunnitelmaan on kirjattu harjoitteluiden tavoitteet, sisällöt ja ohjaajat. Nettiversion tavoitekuvauksesta ei valitettavasti saa selvää. Kajaanin normaalikoulun internetsivuilta löytyy lisätietoa varsinkin opetusharjoitteluiden käytännön järjestelyistä ja ohjauksesta. Teknologiapainotteisen luokanopettajankoulutuksen opiskelijat suorittavat opettajan pedagogisiin opintoihin kuuluvat harjoittelut.

Rovaniemi

Lapin yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan tiedot ovat vuosien 2003–2005 opetussuunnitelmasta.

Harjoittelujaksoja on viisi. Ainedidaktiikka I (3ov) sisältää muutaman aineen opetusta sekä oppilaantuntemuksen ja vuorovaikutustaitojen harjoittamista. LO-harjoittelussa (2ov) harjoittelija suunnittelee ja toteuttaa kahdesta aineesta 6-8 tunnin jakson. Toinen aineista voi olla harjoittelijan sivuaine. Lisäksi harjoitteluluokan harjoittelijat suunnittelevat ja toteuttavat yhdessä uudesta opetussuunnitelmasta 4-10 tunnin aihekokonaisuuden. Ainedidaktiikka II:ssa (3ov) harjoittelija suunnittelee, toteuttaa ja arvioi opetusta kahdessa aineessa sekä matematiikassa. Lisäksi hyödynnetään virtuaalisia oppimismateriaaleja. Kenttä- ja kokeiluharjoittelu (4ov) suoritetaan pääasiassa yliopiston osoittamissa kenttäkouluissa. Yhden viikon harjoittelija voi suorittaa ulkomaisissa kouluissa tai yliopiston osoittamissa kouluopetusta tukevissa asiantuntijakeskuksissa. Tavoitteena on perehtyä yhdysluokkaopetukseen vastaamalla kokonaisista päivistä, opetuksen integroimiseen ja opetustyön lisäksi muuhun koulun toimintaan. Mahdollisuuksien mukaan on tarkoitus myös suunnitella ja toteuttaa jokin

kehittämisen- tai kokeiluhanke. Harjoittelulla on myös teema, jota käsitellään joko opetuksen yhteydessä tai järjestämällä teemapäivä. Teema voi nousta esim. opetussuunnitelmasta tai harjoittelijan tai koulun kiinnostuksista. Syventävässä harjoittelussa (6ov) harjoittelupari vastaa kolmen viikon opetusjaksosta. Harjoittelija ottaa vastuun kokonaisista koulupäivistä.

Opetussuunnitelmaan on kirjattu harjoitteluiden tavoitteet ja ohjaajat sekä suppeasti sisällöt ja toteutus. Internetsivuilta ei löytynyt mainittua erillistä harjoitteluopasta muuten kuin kenttä- ja kokeiluharjoittelun osalta. Harjoittelukoulun internetsivuilta löytyi opetusharjoitteluun liittyen vain päivämäärätietoa. Mediakasvatuspainotteisen luokanopettajakoulutuksen opiskelijat suorittavat samat harjoittelut.

Åbo Akademi

Åbo Akademin opettajankoulutuslaitoksen tiedot ovat vuosien 2003–2005 opinto-oppaasta. Tärkeimpänä tavoitteena on teorian ja käytännön vuorovaikutus.

Harjoittelujaksoja on kahdeksan. Inledande praktik (3ov) perehdyttää koulun todellisuuteen ja opettajan työhön monipuolisesti. Harjoittelija toimii opettajana tai apuopettajana valmiuksiensa mukaan. Harjoittelu sisältää kolme päivää seuranta-aikaa vuosiluokilla 7–9. Grundpraktik (3ov) sisältää opetuskokonaisuuden suunnittelun ja toteutuksen 2–3 harjoittelijan ryhmässä. Lisäksi harjoittelija opettaa joitakin tunteja itsenäisesti. Kenttäharjoitteluita on kaksi, fältpraktik 1 (2ov, 2.vsk) ja 2 (2ov, 4.vsk). Harjoittelija on paikalla koko työpäivän osallistuen kaikkiin luokanopettajalle kuuluviin tehtäviin. Toinen harjoittelusta on suoritettava muualla kuin harjoittelijan kotipaikkakunnalla. Toisen voi suorittaa ulkomailla. Sivuaineharjoittelu jakautuu myöskin kahteen jaksoon, biamnespraktik 1 (2ov, 3.vsk) ja 2 (2ov, 4.vsk). Harjoittelijat suunnittelevat opetusta ryhmissä ja toteuttavat itsenäisesti sekä seuraavat toistensa pitämiä tunteja. Jos opiskelija suorittaa sivuaineesta 35ov, suorittaa hän jälkimmäisen harjoittelujakson vuosiluokilla 7–9. Allmän praktikfördjupning (2ov) sisältää opetussuunnitelmaan liittyvän opetuksen suunnittelua ja toteuttamista sekä opetus- ja oppimisprosessin arviointia. Avslutande praktik (2ov) vaatii harjoittelijalta itsenäistä opetus- ja oppimisprosessin hallintaa. Tavoitteena on antaa opetusta mahdollisimman monessa aineessa.

Opinto-oppaaseen sekä harjoittelukoulun internetsivuille on kirjattu opetusharjoitteluiden tavoitteet, sisällöt, ohjauksikäytännöt ja käytännön järjestelyt. Vaasan harjoittelukoulun sivuilta löytyy lisäksi lukuvuosikohtainen harjoitteluopas, jossa on harjoittelijoille tietoa mm. käytännön järjestelyistä ja ohjauksesta.

5.2.2 Aineenopettajaksi opiskelevat

Helsinki

Helsingin soveltavan kasvatustieteen laitoksen tiedot ovat lukuvuoden 2004–2005 C-oppaasta ja Helsingin normaalilyseon internetsivuilta. Tietotekniikan hyödyntäminen on huomioitu harjoittelusuunnitelmissa hyvin. Harjoittelut on nimetty praktikum-opinnoiksi.

Pakollisia praktikumjaksoja on kaksi. Peruspraktikum (5ov) sisältää ohjattua opetuksen tarkkailua ja analysointia sekä opettajan perustaitojen ja aineenhallinnan vahvistamista. Syventävässä praktikumis- (4ov) painotetaan itsenäisyyttä, tavoitteellisuutta ja yhteistyökykyä. Molempiin opetusharjoitteluihin liittyy mentorointi, jossa harjoittelijat pienryhmissä mentoropettajan johdolla tutustuvat kouluun yhteiskunnan osana ja työyhteisönä. Tarjolla on myös valinnainen praktikum (2ov), jonka 20 opiskelijasta voi suorittaa kenttäharjoitteluna. Tällöin harjoittelupaikka ja ohjaaja hankitaan itse.

Opinto-oppaaseen on kirjattu harjoittelujaksojen tavoitteita ja sisältöjä. Praktikum-käsikirjasta aineenopettajien harjoitteluiden tiedot valitettavasti puuttuivat.

Turku

Turun opettajankoulutuslaitoksen tiedot ovat vuosien 2003–2005 opetussuunnitelmasta sekä Turun normaalikoulun internetsivuilta. Tärkein tavoite on soveltaa kokonaisvaltaisesti muussa opiskelussa opittua käytännön tilanteisiin.

Orienteivassa harjoittelussa (1ov) harjoittelija perehtyy koulun ja omien aineidensa opetussuunnitelmiin ja tutustuu opetustapahtumaan. Harjoittelija laatii ohjaajan kanssa oman yksilöllisen harjoittelusuunnitelmansa, jota tarkennetaan myöhempien harjoitteluiden yhteydessä. Yhteisöharjoittelu (1ov) liittyy sosiaalipsykologian jaksoon ja se toteutetaan pienissä ryhmissä. Opiskelija seuraa valitsemaansa nimikkoluokkaa ja -oppilasta. Opettajaharjoittelu 1 (3ov) tarjoaa kokonaiskäsityksen koulutyöstä. Harjoittelujaksoon sisältyy perehtyminen erityisopetukseen sekä mahdollisuus tutustua moniin harvinaisempiin opetuksen osa-alueisiin, kuten IB-, mamu- tai etäopetukseen. Sivuaineharjoittelussa (1ov) perehdytään sivuaineiden opettamiseen. Opettajaharjoittelu 2 (3ov) perustuu opiskelijan henkilökohtaiseen näkemykseen oman opettajuutensa kehittymisestä. Harjoittelussa on mahdollista osallistua esim. teemapäiviin ja projekteihin, tehdä opintokäyntejä tai pitää kerhoa. Tarjolla on myös enintään kymmenen tunnin tutustuminen opettajan työhön ammatillisessa ja aikuiskoulutuksessa. Tätä tarkoitusta varten Turun normaalikoululle on muodostettu yhteistyökoulujen ja -oppilaitosten verkosto.

Opetussuunnitelmaan on kirjattu harjoitteluiden tavoitteet, sisällöt ja ohjaukset käytännöt.

Tampere

Tampereen opettajankoulutuslaitoksen tiedot ovat lukuvuoden 2004–2005 opinto-oppaasta. Opetusharjoittelun sisältö ja ohjelma sovitaan opiskelijan henkilökohtaisessa harjoittelusuunnitelmassa, jota tarkennetaan harjoittelun edetessä. Opinto-oppaassa mainitaan mahdollisuus saavuttaa myös luokan- tai lukionopettajan pätevyys sopivilla sivuainevalinnoilla.

Opetusharjoittelu on nimellä opettajaharjoittelu ja se jakautuu neljään jaksoon. Opettajaharjoittelu I (1ov) pyrkii tutustuttamaan harjoittelijan opettajan työn kokonaisuuteen. Opettajaharjoittelu II:ssa (3ov) perehdytään oppilaisiin yksilöinä, erityisopetukseen ja monikulttuurisuuteen. Opettajaharjoittelu III:ssa (4ov) harjoittelija osallistuu henkilökohtaisen harjoittelusuunnitelman määrittelemällä tavalla oppilaitoksen kehittämisen-, tutkimus- ja kokeilutoimintaan. Myös oppilaiden yksilöllisyys on edelleen huomion kohteena. Opettajaharjoittelu IV:n (1ov) tavoitteena on laajentaa harjoittelijan opettajuuskokemusta. Harjoittelun voi suorittaa esim. ammatillisissa oppilaitoksissa, kansanopistoissa, lukioissa tai perusopetuksen eri luokka-asteilla. Harjoittelun voi suorittaa myös ulkomailla.

Opinto-oppaaseen on kirjattu tiiviisti harjoittelun tavoitteita ja sisältöjä sekä ohjauksesta vastaavat tahot. Tampereen normaalikoulun internetsivuilta löytyvät koonnit harjoittelijoilta kerätyistä palautteista, mutta ei lisätietoa opetusharjoitteluista.

Jyväskylä

Jyväskylän opettajankoulutuslaitoksen tiedot ovat vuosien 2003–2005 opetussuunnitelmasta. Opetusharjoittelussa painotetaan reflektiota ja opiskelijan ja ohjaajan vuoropuhelua.

Perusopintojen opettajaharjoittelu (3ov) painottuu ihmistuntemukseen ja opetustyön perusteisiin. Aineopintojen opettajaharjoittelu jakaantuu kahteen jaksoon (3ov+3ov), jotka voivat toteutua joko harjoittelukoulussa, vastaavassa oppilaitoksessa, ammattikorkeakoulussa tai vapaan sivistystyön oppilaitoksessa. Tavoitteena on tutustua opettajan koko työhön, koulun toimintaan ja aineiden väliseen integraatioon. Kenttäharjoitteluun (1ov) harjoittelija hakeutuu työyhteisöön, joka monipuolistaa hänen kokemuksiaan opettajan työstä. Kaikkien opetusharjoitteluiden aikana harjoittelija pitää oppimispäiväkirjaa.

Opetussuunnitelmaan on kirjattu opetusharjoittelun tavoitteita ja sisältöjä sekä määritely ohjaajat. Jyväskylän Normaalikoulun sivuilta ei valitettavasti löytynyt enää vanhaan opetussuunnitelmaan liittyviä harjoitteluohjeita.

Joensuu

Pedagogisten opintojen tiedot ovat vuosien 2000–2004 opetussuunnitelmasta ja Joensuun normaalikoulun internetsivuilta löytyneistä harjoittelusuunnitelmista. Soveltavan kasvatustieteen laitoksen sivuilla tuodaan selkeästi esille, että pedagogiset opinnot ovat yhteiset kaikille luokan-, aineen- ja erityisopettajaksi sekä oppilaan- ja opinto-ohjaajaksi opiskeleville.

Orientoivassa harjoittelussa (2ov) pyritään saamaan laaja-alainen kuva opettajan työstä ja kouluyhteisöstä. Perusharjoittelussa (2ov) harjoittelija oppii käyttämään opetussuunnitelmaa opetuksen lähtökohtana. Harjoittelijan tulee myös pyytää kirjallinen vertaisarviointi vähintään kolme kertaa jakson aikana, osallistua teemapäivän toteuttamiseen ja osallistua orientoivan ja/tai perusharjoittelun aikana kahteen koulussa järjestettävään tilaisuuteen, joista toisen on oltava vanhempainilta. Tieto- ja viestintätekniikkaa pyritään hyödyntämään opetuksessa. Soveltava harjoittelu (2ov) on mahdollista suorittaa yleissivistävässä koulussa, ammatillisessa oppilaitoksessa, korkea-asteella, ulkomailla tai aikuis-koulutuksen ja työelämän kouluttajatehtävissä harjoittelijan koulutusalan ja valinnan mukaan. Syventävässä harjoittelussa (4ov) harjoittelija laatii henkilökohtaiset harjoittelutavoitteet. Kirjallinen vertaisarviointi pyydetään jälleen kolme kertaa. Harjoittelijan tulee osoittaa taitonsa tieto- ja viestintätekniikan hyödyntämisessä. Jakso sisältää myös tutustumisen vuosiluokkien 3–6 opetukseen.

Opetussuunnitelmaan ja harjoittelukoulun harjoittelusuunnitelmiin on kirjattu harjoitteluiden sisällöt, tavoitteet, käytännön toteutus ja ohjaukset.

Oulu

Oulun kasvatustieteiden ja opettajankoulutuksen yksikön tiedot ovat vuosien 2003–2005 opinto-oppaasta sekä Oulun normaalikoulun internetsivuilta löytyvästä Opetusharjoittelijoiden oppaasta lukuvuodelle 2004–2005. Tieto- ja viestintätekniikan hyödyntäminen sekä opetussuunnitelmaan tutustuminen on huomioitu hyvin harjoitteluiden tavoitteissa. Opetusharjoittelu on nimellä koulutyöskentely, joka jakaantuu kolmeen jaksoon.

Koulutyöskentely II:ssa (2ov) harjoittelija perehtyy opetussuunnitelman pohjalta luokkayhteisön ja eri oppiaineiden merkitykseen nuoren kasvun ja kasvatuksen kannalta. Koulutyöskentely III:ssa (4ov) tutustutaan opettajan työhön kokonaisvaltaisesti. Jaksoon sisältyy myös opetusteknologian työpajoja. Koulutyöskentely V (4ov) on opetustaitojen syventämistä. Jakso sisältää tutustumisen vuosiluokkiin 0–6 esim. osallistumalla toimintapäivään.

Keskenään vaihtoehtoisissa opinnoissa on lisäksi mahdollista valita yksi tai kaksi opintoviikkoa valinnaista koulutyöskentelyä normaalikoulussa. Valinnaisen koulutyöskentelyn voi suorittaa syventävänä pääaineharjoitteluna tai sivuaineharjoitteluna. Yhtenä vaihtoehtona on myös suorittaa laaja-alainen aineenopettajuus (1–2ov), jossa tutustutaan aineenopettajan työhön muussa kuin yleissivistävässä oppilaitoksessa.

Varsinkin Opetusharjoittelijan oppaassa on paljon tietoa harjoittelun ohjauksesta, sisällöistä ja käytännön toteutuksesta.

Åbo Akademi

Tiedot ovat lukuvuoden 2004–2005 opinto-oppaasta.

Praktik A (1ov) on orientoiva jakso, johon sisältyy opetuksen itsenäistä tarkkailua peruskoulussa, keskiasteella ja vapaan sivistystyön parissa sekä kirjallisten tehtävien suorittamista. Praktik B -jaksossa (2ov) perehdytään luokkaan, oppilaan ja opettajan vuorovaikutukseen sekä oman toiminnan reflektointiin. Praktik C (3ov) sisältää äänenkäyttöä ja tutustumista opettajan muihin kuin luokkaopetuksen tehtäviin. Praktik D (2ov) on kenttäharjoittelujakso. Harjoittelija suunnittelee ja toteuttaa pitempiä kokonaisuuksia ja perehtyy edelleen luokkaopetuksen ulkopuolisiin tehtäviin. Myös praktik E -jaksosta (3ov) osan voi suorittaa jossain muussa oppilaitoksessa kuin harjoittelukoululla. Painopisteitä ovat mm. oppilaantuntemus, koulun kehittäminen, ongelmatilanteiden ratkominen ja kollegiaalinen yhteistyö.

Opinto-oppaaseen on kirjattu opetusharjoitteluiden tavoitteita ja sisältöjä. Vaasan harjoittelukoulun sivuilta löytyy lisäksi lukuvuosi-kohtainen harjoitteluopas, jossa on harjoittelijoille tietoa mm. käytännön järjestelyistä ja ohjauksesta.

5.2.3 Erityisopettajaksi opiskelevat

Helsinki

Helsingin soveltavan kasvatustieteen laitoksen tiedot ovat vuoden 2001 A-oppaasta, joka on päivitetty vuonna 2003, sekä Praktikum-käsikirjasta.

Harjoittelua sisältyy sekä erityispedagogiikan että erityisopettajan opintoihin. Erityispedagogiikan opinnoissa on kaksi jaksoa perehtymistä erityispedagogiikan käytäntöihin (2ov+2ov). Molempiin sisältyy vähintään kahden kuukauden harjoittelu tai työskentely jossain erityispedagogiikan alan laitoksessa tai koulussa. Jaksot on suoritettava eri harjoittelupaikoissa. Erityisopettajan opintoihin kuuluu opetusharjoittelu (4ov), jossa tutustutaan erityisluokkien ja osa-aikaisen erityisopetuksen opettajan tehtäviin. Erityisluokanopettajaksi opiskelevat harjoittelevat kahdessa erilaisessa erityisluokassa ja yleisopetuksen erityisopetuksessa. Erityisopettajaksi opiskelevat harjoittelevat yleisopetuksen erityisopetuksessa ja tutustuvat erityisluokkien toimintaan. Harjoittelu tapahtuu kahdessa jaksossa koulutusyksikön sopimissa kouluissa.

Oppaisiin on kirjattu niukasti harjoittelun sisältöjä, tavoitteita ja käytännön järjestelyjä.

Turku

Turun erityispedagogiikan laitoksen tiedot ovat vuosien 2003–2005 opetussuunnitelmasta. Erityisopettajaksi opiskelevat suorittavat opettajan pedagogisiin opintoihin kuuluvat opetusharjoittelut. Opettajarajoittelu I ja II (3ov + 3ov) ja sivuaineharjoittelu (1ov) on esitelty aineenopettajakoulutuksen esittelyssä. Erityisopettajan opinnoissa liittyy moniin jaksoihin erilaista tutustumista ja aktiivista osallistumista erilaisiin erityisopettajan työn osa-alueisiin, mutta ainoa, jossa selkeästi määritellään harjoittelun sisältöä on kolmessa jaksossa koulutyöskentelynä toteutettava erityispedagogiikan käytännöt (6ov). Harjoittelussa perehdytään erityistä tukea tarvitsevan oppilaan oppimisprosessiin sekä erityisopettajan tehtäväkenttään ja työrooliin.

Opetussuunnitelmaan on kirjattu harjoitteluiden tavoitteet, sisällöt ja ohjaukseen käytännöt.

Jyväskylä

Jyväskylän erityispedagogiikan laitoksen tiedot ovat vuosien 2003–2005 opinto-oppaasta. Erityisopettajille on oma koulutusohjelmansa. Kaikki opetusharjoittelut ovat kenttäharjoitteluita.

Erityispedagogiikan opintoihin opetusharjoittelujaksoja sisältyy kolme ja peruskoulussa opettavien aineiden ja aihekokonaisuuksien monialaisiin opintoihin yksi. Tutustumisessa erityisopetukseen (2ov) harjoittelija perehtyy erityisopetuksen asemaan koulu-yhteisössä sekä perheen ja muiden taho-

jen kanssa tehtävään yhteistyöhön. Opetusharjoittelu erityisopetuksessa (4ov) keskittyy luokattoman erityisopettajan työkenttään. Harjoittelu suoritetaan Jyvässeudulla. Harjoittelu integroidussa opetuksessa (4ov) liittyy peruskoulussa opettavien aineiden monialaisiin opintoihin. Harjoittelija avustaa opetusta ja tutustuu luokkatyöskentelyyn. Päätöharjoittelu (8ov) suoritetaan kahdessa jaksossa, joista toinen Jyvässeudulla ja toinen harjoittelijan kotipaikkakunnalla. Harjoittelut voi suorittaa luokattomassa erityisopetuksessa tai erityisluokkaopetuksessa.

Opinto-oppaassa on tietoa harjoitteluiden sisällöistä, käytännön toteutuksesta ja ohjauksesta.

Joensuu

Tiedot ovat lukuvuonna 2003–2004 opintonsa aloittaneiden opetussuunnitelmasta sekä opinto-oppaasta. Joensuussa erityisopettajille on oma koulutusohjelma. Orientoivassa harjoittelussa (2ov) tutustutaan monipuolisesti opettajan tehtäviin ja rooliin sekä oppimisympäristöön. Perusharjoittelu erityisluokassa (1ov), perusharjoittelu erityisopetuksessa luokka-asteilla 1–6 (2ov) ja perusharjoittelu erityisopetuksessa luokka-asteilla 7–9 (3ov) -jaksoissa keskitytään muodostamaan oppilaista kokonaiskuvaa. Syventävä harjoittelu erityisopetuksessa luokka-asteilla 1–6 (2ov), syventävä harjoittelu erityisopetuksessa luokka-asteilla 7–9 (2ov) ja syventävä harjoittelu erityisluokassa (2ov) sisältävät opetuksen suunnittelua, toteutusta ja arviointia. Syventävässä käytännön harjoittelussa (4ov) opiskelija tutustuu erityiskasvatusta tutkiviin tai käytännössä harjoittaviin laitoksiin kotimaassa ja ulkomailla. Kaikki harjoittelut ovat kenttäharjoitteluita.

Opinto-oppaaseen on kirjattu tiiviisti harjoitteluiden sisällöt ja toteutus.

Åbo Akademi

Åbo Akademin erityispedagogiikan laitoksen tiedot ovat vuosien 2003–2005 opinto-oppaasta. Erityisopettajaksi opiskeleville on oma koulutusohjelmansa.

Praktik 1: Specialundervisning och yrkesroll (1ov) tutustuttaa erityisopettajan monipuoliseen työhön. Jakso sisältää harjoittelua erityisopetuksessa päiväkodissa/esiopetuksessa, perusopetuksessa ja ammatillisessa tai aikuiskoulutuksessa. Praktik 2 (1ov) keskittyy erityisopetukseen perusopetuksen vuosiluokilla 0–6 ja praktik 3 (1ov) vuosiluokilla 7–9. Praktik 4 (2ov) on kenttäharjoittelu. Harjoittelija tutustuu integroituun erityisopetukseen esikoulussa, peruskoulussa ja ammatillisessa tai aikuis-koulutuksessa. Praktik 5 (1ov) käsittelee puheterapiaa ja dysfasiaa. Praktik 6 (2ov) sisältää harjoittelua esim. erityiskoulussa, erityisluokassa, sairaalakoulussa tai työpajaopetuksessa. Tavoitteena on huomioida erityisen tuen tarve samalla kun opetus on tavoitteellista. Lisäksi opiskelijat suorittavat opettajan pedagogisiin opintoihin kuuluvat harjoittelut, inledande praktik (2ov) ja fältpraktik (2ov). Opinto-oppaaseen on kirjattu tiiviisti harjoitteluiden sisällöt, tavoitteet ja käytännön järjestelyt.

5.2.4 Oppilaan- ja opinto-ohjaajaksi opiskelevat

Joensuu

Tiedot ovat vuosien 2000–2004 opetussuunnitelmasta. Tavoitteena on, että opiskelija saa valmiudet toimia niin peruskoulussa, toisella asteella kuin korkea-asteellakin.

Oppilaan- ja opinto-ohjaajaksi opiskelevat suorittavat samat opettajan pedagogisiin opintoihin kuuluvat opetusharjoittelut kuin luokan- ja aineenopettajaksi opiskelevat. Harjoitteluiden sisällöt painottuvat tietenkin oppilaan- ja opinto-ohjaajan työhön. Orientoivassa harjoittelussa (2ov, 1.vsk) tutustutaan opettajan ja oppilaan- ja opinto-ohjaajan työhön. Perusharjoittelussa (2ov, 3.vsk) lähtökohtana on opetussuunnitelma. Harjoittelija perehtyy ohjauskeskustelumethodiikkaan. Soveltava harjoittelu (2ov, 3.vsk) on opettavan sivuaineen harjoittelu. Syventävään harjoitteluun (4ov, 4.vsk) laaditaan yksilöllinen tarkentava suunnitelma. Kaikki harjoittelut ovat kenttäharjoitteluita, mutta

harjoittelijat voivat suorittaa niitä myös harjoittelukoulussa. Lisäksi ohjauksen opintoihin kuuluu koulutus, työelämä ja ohjaus- harjoittelu (2ov, 2.vsk). Harjoittelun voi suorittaa esim. työ- tai opetushallinnossa tai työorganisaatioiden henkilöstöhallinnossa. Tarkoitus on tutustua suomalaiseen ohjausjärjestelmään ja/tai sen sovellutuksiin. Harjoitteluun laaditaan henkilökohtainen suunnitelma. Myös opintojakso haastattelu- ja ohjauskeskustelu sisältää yhden opintoviikon verran harjoittelua.

Opetussuunnitelmaan on kirjattu harjoitteluiden sisällöt, tavoitteet, käytännön toteutus ja ohjauskäytännöt.

5.3 Yhteenvedo

Sisällöt

Harjoitteluissa käsitellään monipuolisesti opettajan tehtävään kuuluvia osa-alueita, kuten opetus- ja oppimisprosessia, ainedidaktiikkaa, kouluhallintoa, oppilasarviointia, eriyttämistä, opettajan etiikkaa ja opetuksen suunnittelua. Tavallisesti kussakin harjoittelussa keskitytään muutamaosa-alueeseen. Jokaisessa koulutuksessa on kuitenkin vähintään yksi harjoittelujakso, jonka tavoitteisiin kuuluu perehtyminen opettajan koko tehtäväkenttään. Jokaisen koulutuksen tavoitteissa huomioidaan myös opettajaksi kasvamisen pitkäkestoinen prosessi. Se on joko mainittu yleisissä tavoitteissa tai prosessin tukemiseksi esitetään konkreettisia keinoja, kuten oppimispäiväkirja, kirjalliset reflektoinnit ja ohjaus. Myös harjoittelujaksojen eteneminen orientoivasta jaksosta yhä laajempien kokonaisuuksien opettamiseen ja suuremman vastuun ottamiseen tukee kehitymisprosessia.

Koko opettajan työkenttään perehtyminen on sinänsä hyvin laaja tavoite, jos tätä tehtäväkenttää ei ole mitenkään eritelty tai yksilöity sen osa-alueita johonkin tiettyyn harjoitteluun kuuluvaksi. Monen paikkakunnan harjoittelutavoitteissa ei ole yksilöity mihinkään harjoitteluun kuuluviksi sellaisia osa-alueita kuin oppilashuolto, tieto- ja viestintäteknikka, ympäröivän yhteiskunnan huomioiminen, erityisopetus ja monikulttuurisuus. Yhteistyötä työyhteisössäkään ei juuri esiinny, ellei sellaiseksi lasketa yhteistyötä harjoitteluparin tai -tiimin kanssa. Opetussuunnitelman käsittely harjoitteluissa vaihtelee. Harvoissa siihen perehdytään hyvin perusteellisesti, joissain se mainitaan ohjaajan tehtävänä tai siitä käsitellään esim. yksi aine tai aihekokonaisuus, ja joissain sitä ei mainita lainkaan. Opetussuunnitelman laatimista ja kehittämistä käsitellään vielä harvemmillä paikkakunnilla. Ohjaus opettajan työssä mainitaan joissakin aineen- ja erityisopettajaksi opiskelevien harjoittelusuunnitelmissa ja sielläkin epämääräisesti, vaikka Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004 määrittelee ohjauksen olevan osa jokaisen opettajan työtä. Kyseisiä teemoja käsitellään joillain paikkakunnilla harjoitteluiden yhteydessä pidettävissä seminaareissa tai luennoilla.

Ohjaus

Harjoitteluiden ohjauksen määrittelyt vaihtelevat suuresti eri laitoksien harjoittelukuvauksissa. Parhaimmillaan opetus- tai harjoittelusuunnitelmiin on kirjattu selkeästi ohjaukseen käytettävä tuntimäärä sekä kirjoitettu auki ohjauksen tavoitteet ja tärkeimmät sisällöt. Jokaisessa harjoittelussa harjoittelijalla on jonkinlaista ohjausta sekä harjoittelupaikassa että opettajankoulutusyksikön puolesta. Kaikissa harjoittelukoulussa tapahtuvissa harjoitteluissa ohjausta antaa luokanlehtori. Opettajankoulutusyksikön ohjausta kuvataan kirjavammin, mutta harjoittelusta riippuen ohjausta antaa ainedidaktiikan lehtori tai kasvatustieteen edustaja tai molemmat. Jos harjoittelu suoritetaan muualla kuin harjoittelukoulussa, opiskelija hankkii yleensä itse harjoittelupaikan ja ohjauksen. Ohjausta voidaan antaa yksittäin tai ryhmässä. Lisäksi suureen osaan harjoitteluita liittyy erilaisia tiedotustilaisuuksia, seminaareja, luentoja, ohjattua seurantaa ja pienryhmätyöskentelyä, joissa käsitellään käytännön koulutyön kannalta oleellisia asioita. Vertaistuki ja -palautte mainitaan muutaman yksikön harjoittelusuunnitelmissa.

Valinnaisuus

Opetusharjoitteluiden sisältämää todellista valinnaisuutta on opetussuunnitelmista vaikea nähdä, sillä suuri osa harjoittelun käytännöistä sovitaan harjoittelijan ohjaajien kanssa. Opetussuunnitelmasolla selkeimmin näkyy valinnaisuus harjoittelupaikassa. Joidenkin harjoitteluiden yhteydessä mainitaan myös opiskelijan henkilökohtainen harjoittelusuunnitelma tai yksilölliset ammatillisen kehittymisen tavoitteet, joiden pohjalta harjoittelu toteutetaan. Luokanopettajaksi opiskelevilla valinnaisuutta harjoittelussa esiintyy lähinnä kenttäharjoitteluiden yhteydessä. Kenttäharjoitteluun on mahdollisuus kaikissa yksiköissä. Useimmiten ainakin yksi kenttäharjoittelujakso on pakollinen. Tavoitteisiin ja sisältöihin harjoitteli voi vaikuttaa esim. valitessaan opetettavia aineita. Aineenopettajaksi opiskelevilla ei kaikilla paikkakunnilla ole tarjolla mahdollisuutta suorittaa kenttäharjoittelua, ainaakaan kaikille opiskelijoille. Erityisopettajaksi ja oppilaan- ja opinto-ohjaajaksi opiskelevilla harjoittelupaikkojen valitseminen on vapaampaa kuin muissa koulutuksissa. Suurin osa harjoitteluista on kenttäharjoittelua, useimmilla paikkakunnilla jopa kaikki.

Laaja-alaisuus

Muutamalla paikkakunnalla luokanopettajaopiskelijoilla yhdessä harjoittelussa tai sen osassa on mahdollista tutustua myös johonkin sidosryhmään, kuten päiväkotiin, vuosiluokkiin 7-9 tai johonkin kouluun liittyvään asiantuntijakeskukseen. Pakollisiin harjoitteluihin tutustuminen vuosiluokkien 7-9 opetukseen sisältyy vain Joensuussa, Oulussa ja Åbo Akademiassa. Åbo Akademiassa, Kajaanissa ja Oulussa on mahdollista harjoitella sivuainetta vuosiluokilla 7-9, mikäli on suorittamassa sekä perus- että aineopinnot saaden samalla pätevyyden opettaa tuota ainetta yläluokilla. Kaikkien luokanopettajakoulutusta antavien yksiköiden opetussuunnitelmissa ei ole nähtävissä, mitkä opintokokonaisuudet kuuluvat pedagogisiin opintoihin.

Aineenopettajan opinnoissa laaja-alaisuus huomioidaan paljon selvemmin ja opettajan pedagogiset opinnot ovat oma selkeä kokonaisuutensa. Pakollinen tutustuminen peruskoulun alaluokkiin sisältyy opetusharjoitteluun Joensuussa ja Oulussa. Missään ei mainita, että peruskoulussa opettavien aineiden monialaiset opinnot sivuaineena suorittaville tarjottaisiin mahdollisuus harjoitella luokanopettajana. Erityisopettajien sekä oppilaan- ja opinto-ohjaajien työn laaja-alaisuus näkyy opetusharjoittelussa tutustumisena useisiin koulutusasteisiin, ja tavoitteissa näkyy selkeästi valmiuksien saattaminen kaikilla koulutustasoilla toimimiseen.

6 Opettajankoulutukseen liittyvistä opetusharjoitteluista saatu palaute

Selvityksen tärkeimpänä tehtävänä on käsitellä opiskelijoiden opetusharjoitteluistaan antamaa palautetta. Tähän tarkoitukseen on koottu lähinnä lukuvuonna 2003-2004 annettuja palautteita harjoittelukouluilta. Selvityksen lopussa on liitteenä taulukko, johon on merkitty selvityksessä käytetyt palautteet. Kaikissa koulutusohjelmissa kerätään palautetta jossain muodossa kirjallisesti tai palautekeskusteluissa, mutta kerääminen ei välttämättä ole kovin järjestelmällistä. Saatu palaute on hyvin monipuolista ja eri tavoin kerättyä. Palautteesta osa on kerätty monivalintalomakkeena, osa avoimina kysymyksinä ja osa molempina. Saadun palautteen joukossa on myös muistiinpanoja keskustelutilaisuuksista, joissa opiskelijat antavat palautetta. Kysymyksen asettelusta riippuen palautteissa tulee esille hyvin erilaisia asioita. Harjoittelupalautetta voidaan kerätä myös osana opiskelijan omaa tuotosta, kuten harjoitteluportfoliota, tai palautekeskusteluissa, joista ei tehdä kirjallista koontaa. Tällöin tietoa ei ole voitu selvitystä varten saada ja hyödyntää. Tämän vuoksi palautteissa ei ole mukana erityisopettajaksi-, oppilaan- ja opinto-ohjaajaksi eikä kasvatuspsykologiaa pääaineenaan luokanopettajaksi opiskelevien palautteita. Palautteiden joukossa on myös hyvin yksityiskohtaista kvantitatiivista

ja kvalitatiivista aineistoa, jonka tarkka esitleminen nostaisi kärjistetysti esille vain tietyn yliopiston, tietyn koulutusohjelman ja tietyn opetusharjoittelun. Palautteista saatua tietoa käsitelläänkin yleisesti tuoden esiin useammassa koulutusohjelmassa merkittävästi esiin nousutta tietoa.

Selvityksessä käytettyjen palautteiden tarkoituksena ei ole ollut mitata Opettajankoulutuksen kehittämisohjelman asettamia tavoitteita. Harjoitteluiden sisältämä laaja-alaisuus ja valinnaisuus eivät juurikaan nousseet esiin. Opiskelijat olivat kylläkin tyytyväisiä, jos olivat saaneet vaikuttaa siihen, mitä aihekokonaisuuksia ja kuinka paljon he itse opettivat. Vapauden saaminen tuntuu riippuvan pitkälti harjoittelun ohjaajasta. Ohjaaja voi joko suoraan määrätä, mitä sisältöjä harjoittelun aikana on opettava ja miten tai jättää harjoittelijalle valinnan varaa ja neuvotella. Näin harjoittelija saa sekä vapautta että vastuuta ja kokevat, että heidän näkemyksiään arvostetaan. Ohjauksesta palautetta annettiin hyvin paljon, mikä korostaa sen tärkeyttä.

Harjoitteluiden tavoitteet eivät näy

Opetusharjoitteluiden palautelomakkeen kysymykset voidaan jakaa karkeasti kolmeen luokkaan: harjoittelun järjestelyihin, harjoittelun onnistumiseen sekä harjoittelussa opittuihin asioihin liittyviin seikkoihin. Lisäksi opiskelijoilta pyydetään usein ideoita ja ehdotuksia harjoittelun kehittämiseen. Yllättävä tulos oli, että läheskään kaikissa palautteissa ei kiinnitetty huomiota opetusharjoitteluiden yleisiin, kaikille asetettuihin tavoitteisiin. Tämä herättää kysymyksen siitä miten hyvin opiskelijat opetusharjoittelun aloittaessaan ja harjoittelun aikana tietävät tai tiedostavat, mihin harjoittelu tähtää ja minkälaisia tavoitteita sille on asetettu. Entä miten harjoittelua voidaan kehittää, kun tavoitteiden saavuttamisesta ei pyydetä ensi käden tietoa opiskelijalta?

Harjoittelijoiden työmäärä epätasa-arvoinen

Suuri osa palautteesta on harjoittelun järjestelyihin liittyvää, sillä palaute on tärkeä osa harjoittelun kehittämistyötä. Myös vapaasanaissa palautteessa käytännön seikat nousevat keskeisiksi, ehkä osaksi sen tähden, että niitä on helpompi analysoida kuin omaa oppimista. Vakavimmaksi ongelmaksi järjestelyissä nousee harjoittelijoiden joutuminen keskenään eriarvoiseen asemaan. Lähes poikkeuksetta palautteesta on nähtävissä, että ohjaavat opettajat asettavat erilaisia vaatimuksia harjoittelijoille. Jos harjoittelija joutuu suorittamaan huomattavasti suuremman työmäärän kuin toiset saadakseen saman opintoviikkomäärän, hän on epätasa-arvoisessa asemassa. Konkreettinen esimerkki on se, että eri luokissa harjoittelua suorittaneet ovat joutuneet seuraamaan eri määrän opetustunteja oman opetus- ja suunnittelutyönsä lisäksi. Jokaisella ohjaajalla on tietenkin oma ohjaustyylinsä, mutta harjoittelun aiheuttaman työmäärän pitäisi olla kaikille sama. Epätasa-arvoisuuteen reagoivat voimakkaasti myös sellaiset, jotka ovat itse päässeet helpommalla. Harjoittelijat toivovatkin selkeitä, yhteisiä ohjeita siitä, kuinka paljon ja millaista työskentelyä harjoittelun suorittaminen edellyttää.

Pätevä ohjaaja ensisijaisen tärkeä

Opetusharjoittelu ei ole opetusharjoittelu ilman asiantuntevaa ohjaajaa. Suurimmassa osassa palautteita yksittäisille harjoittelijoille on käynyt niin, että oma ohjaava opettaja ei ole päässyt aina tunteja seuraamaan. Epäpätevän sijaisen tai kahden luokan opetusta samaan aikaan seuraavan opettajan palaute ei ole riittävää. Ongelmana on myös harjoittelijan käyttäminen sijaisena. Harjoittelun ohjaajilla ja tämän antamalla palautteella on suuri merkitys opiskelijan opettajuuden kehittymiselle. Mikäli ohjaava opettaja ei pääse harjoittelijan pitämille tunneille, on hankittava pätevä sijainen. Opetusharjoittelu ei ole sijaisena olemista.

Ohjauksen laatu ja määrä pääosin hyvää

Harjoittelussa saatavaa ohjausta ja palautetta pidetään erittäin tärkeänä. Saadun ohjauksen määrä ja laatu koetaan melko epätasaisena, mutta pääosin ohjaus on hyvää. Luokanlehtorilta saatuun palautteeseen ollaan pääsääntöisesti tyytyväisempiä kuin didaktikolta saatuun ohjaukseen. Didaktikon ohjaus on enimmäkseen korkealaatuista, mutta määrä koetaan vähäiseksi. Varsinkin harjoittelun aikana saatu ohjaus on riittämätöntä ja joidenkin tunteja didaktikot eivät ole ehtineet seuraamaan lainkaan.

Yhtenäiset ohjauskäytännöt puuttuvat

Ohjauksenantotapaan harjoittelijat toivovat jonkinlaista yhteistä käytäntöä. Tyytymättömyyttä herättää se, etteivät kaikki ohjaajat suhtaudu vakavasti palautteen antamiseen. On tapauksia, joissa ainoa opiskelijan saama palaute on ”Ihan kiva”. Tällainen palaute ei täytä tehtäväänsä harjoittelijan ammatillisen kehittymisen tukena ja reflektoinnin osana. Hyvänä harjoittelijat kokevat kirjallisen palautteen, joka saadaan mahdollisimman pian opetustuokion jälkeen. Yksi suurimpia tekijöitä harjoittelun onnistumisessa on yhteistyön toimiminen ohjaavan opettajan kanssa. Suurimmalla osalla yhteistyö onneksi toimii. Poikkeuksia on kuten aina, kun on kyse henkilökemioista. Harjoittelijat toivovat, että ohjaajilla on työkokemusta opettamisesta kyseisellä kouluasteella. Tästä huomautettiin myös didaktikkojen kohdalla.

Vuorovaikutteista ohjausta mittatilaustyönä

Harjoittelijan tarpeiden tulisi määrittää saatua ohjausta ja palautetta, kuinka paljon ja usein sitä annetaan. Ohjaajalta odotetaan rehellisyyttä mutta positiivisen palautteen merkitystä korostetaan. Kriittikkiä ollaan valmiit ottamaan vastaan, kunhan hyvätkin puolet huomioidaan. Tärkeää on antaa opiskelijalle mahdollisuus epäonnistua. Ohjaaja ei saa runnoa omaa opetustyyliään läpi ainoana oikeana ja kieltää kaikkea uutta vetoamalla siihen, että näin meillä on aina ennenkin tehty. Harjoittelussa oman opettajaidentiteetin etsiminen ei onnistu, jos kaikki on tehtävä valmiiksi annetun kaavan mukaan miellyttääkseen ohjaavaa opettajaa.

Sisällöissä puutteita

Kodin ja koulun yhteistyö, yhteistyö työyhteisössä, erilaisuuden kohtaaminen ja monikulttuurisuus, oppilashuolto, tieto- ja viestintätekniikan käyttö, opetussuunnitelmien laatiminen ja noudattaminen, ympäröivän yhteiskunnan huomioiminen ja ohjaus osana opettajan työtä esiintyvät palautekyselyissä vaihtelevasti. Eniten näkyivät opetussuunnitelmat sekä tieto- ja viestintätekniikan soveltaminen. Muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta kaikkien edellä mainittujen osa-alueiden sisällyttämisessä harjoitteluun on toivomisen varaa. Harjoittelijoiden on tulevaa työtänsä varten saatava kokemusta siitä, kuinka nämä sisältöalueet näkyvät opettajan työssä. Harjoitteluiden yhteydessä se käy luontevasti. Vaikka jokaisessa harjoitteluluokassa ei olekaan tilanteita, joissa näitä taitoja päästäisiin harjoittelemaan, voidaan esim. seminaarityöskentelyllä varmistaa, että kaikki harjoittelijat saavat kosketusta näihin sisältöalueisiin. Jos harjoittelussa on tavoitteena perehtyä joihinkin näistä sisällöistä, on palautteessa kysyttävä, onko tuohon tavoitteeseen päästy.

Tiedonkulussa ja yhteistyössä parannettavaa

Monesti harjoittelijat kokevat saavansa ristiriitaisia vaatimuksia. Didaktikkojen ja luokanlehtoreiden välille toivotaan ohjauksessa yhteistyötä. Harjoittelija on vaikeassa asemassa, jos ohjaajat antavat ristiriitaisia ohjeita. Yhteistyötä toivottaisiin myös harjoittelukoulun ja opettajankoulutusyksikön välille. Aineenopettajakoulutuksen ollessa kyseessä kolmantena yhteistyötahona on ainelaitos. Pääallekkäisten opintojen katsotaan häiritsevän harjoittelujaksoja. Suunnittelutyölle ei jää tarpeeksi aikaa, jos illat kuluvat luennoilla. Suunnittelurauhaa kaivataan myös ennen harjoittelun alkua esim. orientaatioviikon muodossa. Tällöin olisi aikaa suunnitella ja seurata opetusta sen sijaan että harjoittelu alkaa täydellä vauhdilla heti tenttiviikon perään. Harjoittelua koskevassa tiedonkulussa on myös monesti ongelmia. Sähköpostin tai internetsivujen hyödyntämistä tiedottamisessa toivotaankin lisäävän.

Sisällöt jakavat mielipiteitä

Harjoittelut koetaan yleensä antoisina ja opettavaisina. Näkemykset työmäärästä vaihtelevat sopivasta raskaaseen. Mielipiteitä jakavat myös kysymykset opetusharjoitteluiden sisällöistä, eli onko opetettavia tunteja, opetuksen seuranta ja muita koulutyöhön liittyviä tehtäviä sopivasti. Suurin osa harjoittelijoista kokee opetuksen seuraamisen hyödylliseksi oman opettajuutensa kehittymisen kannalta. Mikäli on kysytty, onko hyödyllisempää seurata opettajaa vai toista harjoittelijaa, on toisen harjoitte-

lijan seuraamista pidetty hyödyllisempänä. Aiempaa opetuskokemusta omaavat olisivat mielellään ottaneet enemmän vastuuta.

Tutustuminen eri oppilaitoksiin tärkeää

Enemmistö aineenopettajaksi opiskelevista toivoo kysyttäessä. opintoihinsa enemmän harjoittelua suhteessa teoriaan. Samoin varsinkin aineenopettajaksi opiskelevien palautteissa näkyy, että mahdollisuuksia tutustua opettajan työhön eri oppilaitoksissa pidetään tärkeinä. Myös luokanopettajaksi opiskelevat, joiden harjoitteluihin sisältyy tutustumista vuosiluokkien 7–9 opetukseen, pitävät tuota tutustumista tarpeellisena. Tutustumisella on kuitenkin oltava selkeät tavoitteet. Pelkkä istuskelu luokan perällä ei ole motivoivaa.

Harjoittelujaksot otetaan vakavasti, joustavuutta kaivataan

Harjoittelijat ovat motivoituneita ja panostavat parhaansa mukaan, vaikka harjoittelusta ei arvosanaa annetakaan. Tyytyväisyyttä harjoitteluun lisää se, jos harjoittelijan aiemmat kokemukset on otettu huomioon. Tämä kysyy joustavuutta harjoittelun sisällöissä. Yhteiset rajat on sovittava, mutta kuitenkin harjoittelijan tarpeiden mukaan pitäisi olla mahdollista joustaa oman opetuksen määrässä. Saadusta vapaudesta ja luottamuksesta opetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa ollaan tyytyväisiä varsinkin opintojen loppupuolelle sijoittuvissa harjoitteluissa. Jos opetusharjoittelu koostuu vain yksittäisistä oppitunneista, harjoittelijat eivät koe saavansa realistista kuvaa opettajan työstä. Harjoittelujaksoon toivotaan esim. yhtä kokonaista työpäivää, jolloin harjoittelija on vastuussa opettamisesta.

Opetusharjoittelussa opitaan

Ylivoimaisesti parhaiten opetusharjoitteluissa opittu taito on erilaisten tunti- ja jaksosuunnitelmien teko. Tämä herättää kysymyksen opetetaan näiden suunnitelmien laatimista jossain vaiheessa opintoja tai saavatko harjoittelijat ohjaajalta jonkinlaisen esimerkin hyvästä suunnitelmasta. Lisäksi harjoittelijat kehittyvät monissa opettajuuden osa-alueissa, kuten vuorovaikutustaidoissa, oppilaantuntemuksessa ja luokan hallinnassa. Mainitut kehitymisalueet vaihtelevat laajasti sen mukaan, miten palautelomakkeen kysymys on muotoiltu. Vaikka opittuja asioita ei osata välttämättä spesifioida, harjoittelijat kokevat opettajuutensa kehittyneen ja oppineensa uutta. Harjoittelijat huomaavat, että opettajan työ on paljon muutakin kuin pelkkää opettamista. Näitä muita tehtäviä kuitenkin kaivattaisiin harjoitteluun lisää. Lisää kaivataan myös erityispedagogiikkaa, työyhteisössä toimimista, kodin ja koulun yhteistyötä sekä ongelmatilanteiden ratkaisemista.

Vertaistuki toimii

Palautteista näkyy, että opetusharjoittelijat saavat toisistaan tukea. Varsinkin alkupään harjoittelujaksoissa ollaan tyytyväisiä, jos harjoittelu tapahtuu pareittain. Myös tiedonkulku toimii harjoittelijoiden kesken jos virallinen tiedotus ei tavoita kaikkia. Mikäli opetusharjoitteluun on liittynyt vertaispalautetta, on se koettu hyväksi ja tarpeelliseksi. Vastaan tuli myös yksi harjoittelu, jossa erityisopettajat ja luokanopettajat olivat samaan aikaan harjoittelussa ja vuorovaikutuksessa keskenään. Tämä koettiin hyväksi järjestelyksi.

Muut opinnot ja opetusharjoittelu

Muiden opintojen hyödyllisyyttä opetusharjoittelun kannalta oli kysytty joissakin lomakkeissa. Varsinkin jos harjoitteluun läheisesti liittävät opinnot, esim. ainedidaktiikka, on sijoitettu juuri ennen harjoittelua niistä koetaan olleen hyötyä harjoitteluissa. Luokanopettajaopiskelijat ovat kysyttäessä pitäneet opettavien aineiden monialaisia opintoja harjoittelun kannalta hyödyllisimpinä kuin kasvatustieteen opintoja. Aineenopettajaksi opiskelevien palautteissa on joitakin mainintoja, etteivät opettavan aineen opinnot ja opetusharjoittelun aihepiirit kohtaa. Ongelmana tuntuu olevan se, etteivät ainelaitokset tarjoa kurseja, jotka käsittelisivät opettavia aineita niin laaja-alaisesti, kuin opettajan työssä on tarpeen. Sen sijaan ainelaitosten opinnoissa painottuvat tutkimus ja erikoistuminen kapeaan osa-alueeseen aineen sisällä.

7 Kehittämistarpeet ja toimenpide-ehdotukset

Kaikissa palautteissa käsiteltiin tavalla tai toisella sitä, mitä opetusharjoitteluissa tulisi kehittää. Alle on listattu useita kehittämisehdotuksia, jotka ovat nousseet aineistosta.

7.1 Opetussuunnitelma

Pedagogiset opinnot näkyviksi ja yhteisiksi

Yliopistossa annettava opettajankoulutus antaa pedagogisen kelpoisuuden. Kelpoisuus on yhteinen kaikille opettajille, mutta yleisiä pedagogisia opintoja voidaan räätälöidä koulutusohjelman tavoitteiden mukaisesti. Opettajan pedagogiset opinnot muodostavat opettajankoulutuksen ydinaineksen, johon myös opetusharjoittelu useimmiten sisältyy. Jotta kaikki opettajat mieltäisivät opettajuuden yhteiseksi tehtäväksi tulisi yhteisten pedagogisten opintojen olla näkyvä osa koulutusta. Tärkeää olisi myös järjestää eri koulutusohjelmien opiskelijoille yhteisiä kursseja ja harjoitteluita, joissa tulevaa työyhteisön sisäistä sekä oppilaitosten välistä yhteistyötä tulee harjoiteltua luontevasti.

Kaksoiskelpoisuuden suorittaville mahdollisuus harjoitteluun

Mahdollisuus suorittaa kaksoiskelpoisuus ja saavuttaa näin pätevyys opettaa useammalla koulutusasteella on tuotava selkeämmin esille koulutusten opetussuunnitelmissa. Opetusharjoitteluihin on luotava enemmän mahdollisuuksia tutustua toisiin koulutusasteisiin ja myös suorittaa niissä harjoitteluja mikäli muut opinnot riittävät. Luokanopettajakoulutuksen opetussuunnitelmissa mainittiin muutamalla paikkakunnalla kaksoiskelpoisuuden suorittaville mahdollisuus harjoitella vuosiluokilla 7–9. Yhdessäkin aineenopettajakoulutuksen opetussuunnitelmassa ei mainittu, että peruskoulussa opettavien aineiden monialaiset opinnot suorittavalla opiskelijalla olisi mahdollisuus harjoitella luokanopettajana vuosiluokilla esi–6. Kaksoiskelpoisuuden suorittavat on huomioitava kaikissa opettajankoulutusohjelmissa.

Kaikille mahdollisuus ohjattuun kenttäharjoitteluun

Valinnaisuus on turvattava myös harjoittelupaikoissa. Vaikka suurin osa harjoitteluista on perusteltua suorittaa harjoittelukouluissa, tulee kaikille opettajaksi opiskeleville antaa mahdollisuus suorittaa opetusharjoittelua kenttäkoulussa. Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto SOOL teki keväällä 2005 järjestökurssille osallistuneille kenttäharjoittelukyselyn, jonka tuloksia voidaan pitää suunta-antavina. Vastaajia oli 65. Kyselyn mukaan opiskelijat pitävät kenttäharjoitteluita tärkeinä. Ongelmana voi kuitenkin olla riittämätön ohjaus. Myös kenttäharjoittelussa opiskelijan on saatava ohjausta sekä harjoittelupaikalla että opettajankoulutusyksikön puolesta. Kenttäharjoittelu ei saa olla säästökeino.

Aineenopettajakoulutukseen mahdollisuuksia hajauttaa

Useat aineenopettajaksi opiskelevat toivoivat mahdollisuutta hajauttaa harjoittelut kahdelle tai useammalle vuodelle. Vaikka kaikki eivät tällaista mahdollisuutta kaipaisikaan, on se silti hyvä tarjota. Näin tuleva opettaja voi halutessaan rakentaa ammatillista osaamistaan pidemmän ajan kuluessa.

Kolmikantayhteistyö toimimaan

Yhteistyötä ainelaitosten, opettajankoulutusyksikön ja normaalikoulun välillä tulee kehittää, jotta harjoittelujaksoihin voisi kunnolla keskittyä. Päällekkäiset opinnot haittaavat suunnittelua ja valmistelua. Palautteissa oli myös mainintoja siitä, etteivät opettavan aineen opinnot kohtaa opetusharjoittelun sisältöjä. Jotta opinnoista muodostuisi mielekäs kokonaisuus on selvitettävä mahdollisuuk-

sia saada ainelaitoksen opinnot palvelemaan paremmin tulevan ammatin tarpeita. Suoravalinnat ovat yksi ratkaisu ja niiden tarjontaa tuleekin lisätä.

7.2 Sisällöt

Opetussuunnitelma esiin

Opetussuunnitelma on nostettava keskeisemmäksi osaksi opetusharjoittelua. Jo opiskeluvaiheessa harjoittelijan on sisäistettävä, että kaikki opetus perustuu opetussuunnitelmaan. Vaikka ohjaava opettaja yleensä antaa harjoittelijalle luokan etenemiseen sopivat aihealueet opetettaviksi, voivat harjoittelija ja ohjaaja yhdessä tarkastella aihealueen sijoittumista vuosiluokan opetussuunnitelmaan sekä opetussuunnitelman opetukselle asettamia, aineesta riippumattomia tavoitteita. Jos harjoittelija opettaa peruskoulussa, on hyvä huomioida aihekokonaisuudet, joiden sisältöjä voi käsitellä useampien oppiaineiden yhteydessä. Tulevan opettajan on saatava valmiudet myös opetussuunnitelman laatimis- ja kehittämistyöhön. Opiskelijat voitaisiin harjoittelupaikoillaan ottaa mukaan tuota työskentelyä seuraamaan.

Valinnaisuutta sisältöihin

Harjoittelijoiden näkemykset opetusharjoitteluiden sisällöistä ovat vaihtelevia. Harjoittelijat, joilla on ennestään kokemusta opettamisesta toivoisivat lisää opetustunteja ja itsenäisyyttä. Ensi kertaa opettajan roolissa toimivat toivovat enemmän tuntien seuraamista ja vertaistukea. Vaikka työmäärän tulee olla kaikille harjoittelijoille sama, on sisällöistä löydettävä varaa valinnaisuudelle. Aiempien kokemuksiensa ja omien valmiuksiensa mukaan opiskelijan tulee voida vaikuttaa siihen, kuinka paljon hänen harjoittelunsa sisältyy opettamista, opetuksen seuraamista ja muiden koulutyöhön liittyvien tehtävien hoitamista. Palaute osoittaa, että harjoittelijat suhtautuvat harjoitteluun vakavasti ja tunnollisesti. Siksi onkin vaikea uskoa, että harjoittelijat menisivät siitä missä aita on matalin, vaikka sisällöissä olisikin valinnan varaa.

Ympäröivä yhteiskunta huomioitava

Yhteiskunnan huomioiminen ei näy harjoittelusuunnitelmissa eikä palautteissa. Kuitenkin opettaja on keskeisessä asemassa aktiivisten kansalaisten kasvattamisessa. Demokratian perustaitoja, kuten oman näkökannan perustelua, toisten näkemysten kunnioittamista, yhteistä päätöksentekoa ja ajan-kohtaisten asioiden seuraamista voidaan harjoitella ensimmäisiltä luokilta lähtien. Opettajan on tiedostettava asemansa vaikuttajana ja opittava hyödyntämään monipuolisesti erilaisia oppimisympäristöjä ja -kanavia, jotta koulu ei eristäydy ympäristöstään.

Rästilista

Selvitys kiinnitti huomiota eräisiin opettajan työn tärkeisiin osa-alueisiin. Nämä puuttuivat palautteista joko kokonaan tai niissä oli kehitytty heikosti. Työssä jaksamisen ja ammatillisen kehittymisen vuoksi on tärkeää saada eväitä vuorovaikutukseen kodin ja ympäröivän yhteiskunnan kanssa sekä työyhteisön sisällä. Erityistä tukea tarvitsevien ja maahanmuuttajien opetus on yhä useamman opettajan arkipäivää. Tieto- ja viestintätekniikka avaa jatkuvasti uusia mahdollisuuksia opetuksen hyödynnettäväksi ja tulevan opettajan onkin saatava perustaidot sekä ennakkoluuloton asenne teknologian hyödyntämiseen. Ohjaus on määritelty jokaisen opettajan työksi Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Oppilashuollon toiminta on tehtävä opettajalle tutuksi, jotta hän tarpeen tullen voi viedä oppilaan asiaa eteenpäin. Näihin osa-alueisiin tulee harjoitteluiden tavoitteita ja sisältöjä asetettaessa kiinnittää enemmän huomiota.

7.3 Käytännöt

Opiskelijat asettamaan henkilökohtaisia harjoittelutavoitteita

Joissakin harjoitteluissa opiskelijat ovat päässeet asettamaan henkilökohtaisia harjoittelutavoitteita. Palautteessa näiden henkilökohtaisten tavoitteiden on koettu edistävän merkittävästi ammatillista kehittymistä. Kun opiskelija on itse mukana tavoitteiden asettamisessa, hän on varmasti niistä tietoinen ja tietää mihin harjoittelussa pyritään. Opettajan työn itsenäisen luonteen vuoksi tavoitteiden asettaminen on myös tärkeä harjoiteltava taito. Henkilökohtaisten tavoitteiden asettelu olisikin syytä ottaa laajemmin käyttöön opetusharjoittelussa. Harjoittelun ohjaajat voisivat myös avata opiskelijoiden kanssa harjoitteluiden yhteisiä tavoitteita ja miettiä, miten ne saadaan toteutumaan kyseisen opiskelijan harjoittelujaksossa.

Harjoittelijoiden työmäärät yhteneviksi

Harjoittelijoiden epätasa-arvoisuus nousee palautteesta niin vahvasti esille, että asialle on tehtävä jotain. Opetusharjoitteluiden ohjaajille on annettava yhtenäiset ohjeet siitä, kuinka paljon ja millaista työtä opetusharjoittelijoilla voi teettää. Näihin tuntimääriin on jokaisen ohjaajan sitouduttava. Harjoittelun ohjaajien on yhdessä mietittävä, mikä ohjauksessa on tärkeää, ja sitouduttava noudattamaan yhdessä päätettyjä sääntöjä omassa ohjauksessaan. Myös harjoittelijoiden mielipidettä olisi hyvä kysyä. Vähimmäisvaatimus on, että ohjaava opettaja seuraa kaikki harjoittelijan pitämät tunnit ollessaan töissä ja antaa harjoittelijalle asiallista palautetta tämän työskentelystä. Suositeltavaa on antaa palaute kirjallisesti, sillä suullinen palaute unohtuu pian, eikä tue harjoittelijan omaa reflektointia yhtä hyvin. Ohjaavan opettajan ollessa poissa on hankittava pätevä sijainen. Harjoittelija ei saa olla yksin vastuussa luokasta. Myös didaktikon ohjaukselle on sovittava jokin vähimmäismäärä, jonka jokainen opiskelija harjoittelun aikana saa.

Harjoittelussa realistinen kuva työstä

Palaute sisältää joitakin viittauksia siihen, että harjoittelukoulu antaa tulevasta työstä epärealistisen kuvan. Toisaalta harjoittelukoulun välineet ja tilat antavat hyvän mahdollisuuden harjoitella asioita, jotka kenttäkoulun puitteissa eivät ole mahdollisia. Koska harjoittelijat ottavat tehtävänsä vakavasti on vaarana, että yhtä opetettavaa tuntia kohden käytetty suunnittelu- ja valmisteluaika venyy aivan kohtuuttomaksi opettajan työn todellisuutta ajatellen. Erilaisten välineiden ja tilojen käyttöä on syytä kokeilla, mutta vain kun se on opetuksen kannalta luontevaa ja järkevää. Se, mikä on luontevaa ja järkevää nousee pitkälti käsiteltävistä aiheista sekä harjoittelijan ja luokan osaamisen tasosta. Tärkeintä on, ettei harjoittelujaksossa suunnittelulle varattu aika ylity kohtuuttomasti liian kunnianhimoisten tavoitteiden vuoksi. Tuleva työssä jaksaminenkin vaarantuu, jos harjoittelusta jää mieleen sellainen kuva, että jokaisen tunnin on oltava speksaakkeli.

Työn hedelmät jakoon

Harjoittelijat näkevät paljon vaivaa rakentaessaan opintokokonaisuuksia ja tehdessään oppimateriaalia erilaisten aiheiden käsittelyyn. Muutamassa palautteessa esitettiin ehdotus ideapankin perustamisesta esim. yksikön internet-sivujen yhteyteen, johon vaivalla kasattuja materiaaleja voitaisiin koota harjoittelijoiden ja opettajien käyttöön. Ehdotus kuulostaisi hyvältä myös yhteistyökulttuurin kannalta. Omien suunnitelmien mustasukkainen vartioiminen ei edistä paljon puhuttua opettajien välistä yhteistyötä opetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa. Materiaalit voidaan luovuttaa opiskelijoille harjoittelujakson jälkeen, mikäli huolena on ettei jokainen hoida harjoittelussa omaa osuuttaan.

7.4 Opetusharjoittelusta palautetta valtakunnallisesti

Aineistosta nousseiden kehittämissuositusten lisäksi todella vaihtelevan aineiston käsitteleminen nostaa esille kysymyksen valtakunnallisesti yhtenäisen palautteen keräämisestä. Opettajankoulutuk-

sen kehittämisohjelma asettaa opettajankoulutukselle valtakunnallisia kehittämislinjoja ja tavoitteita. Näiden tavoitteiden toteutumista voidaan parhaiten mitata valtakunnallisella kyselylomakkeella, joka keskittyy nimenomaan näiden tavoitteiden tarkasteluun. Selvityksen perusteella voidaan todeta sen olevan hyödyllinen jos halutaan saada vertailtavissa olevaa tietoa eri yliopistojen ja koulutusohjelmien opetusharjoitteluiden sisällöistä.

Kysely olisi valtakunnallisuuden vuoksi perusteltua toteuttaa nykyteknologiaa hyödyntäen esimerkiksi internetin välityksellä. Jokainen opiskelija velvoitettaisiin täyttämään palautelomake itsenäisesti. Palautelomakkeen täyttäminen voisi olla yhtenä edellytyksenä hyväksytylle opetusharjoittelulle. Tällä menettelyllä vastaamisaktiivisuus saataisiin nostettua riittävän suureksi aineiston kattavuuden turvaamiseksi. Joillakin paikkakunnilla tällainen käytäntö on jo olemassa.

Yhteisiä tavoitteita koskevan osion lisäksi kukin paikkakunta ja koulutusohjelma voisi kerätä omaan käyttöönsä palautetta tarpeidensa ja painotustensa mukaan. Valtakunnallisesta palautelomakkeesta ei kuitenkaan saa tulla yliopistojen omien palautekeskustelujen ja -lomakkeiden ylimääräinen jäännös, vaan sen pitäisi olla oleellinen osa opettajankoulutus ja -ainelaitosten palautejärjestelmää. Palautteen kerääminen ja sen hyödyntäminen on hyvin keskeinen osa opetusharjoitteluiden kehittämistä. Selvityksen perusteella voi suositella lomaketta, jossa on sekä tarkkaan rajattuja että avoimia kysymyksiä. Kun palautetta kerätään pelkästään avoimilla kysymyksillä, eivät kaikki harjoittelun tavoitteisiin liittyvät asiat välttämättä nouse esiin. Avoimet kysymykset taas varmistavat opiskelijan oman äänen kuuluminen. Saadusta palautteesta on hyvä laatia koonti, sillä on paljon todennäköisempää että kaikki harjoittelun ohjaajat lukevat koonnan kuin että he kaikki lukevat kaikki palautetut lomakkeet.

8 Lopuksi

Opetusharjoitteluselvitystä tehdessä esiin nousi monia mielenkiintoisia aiheita, joista olisi hyvä tehdä oma selvityksensä. Opetusharjoitteluiden osalta jatkossa olisi mielenkiintoista selvittää, miten tutkintorakenneuudistus vaikuttaa opetusharjoitteluiden opintoviikkomääriin ja sisältöihin. Alustavasti on ennustettu, että tutkintorakenneuudistuksen ja opintoviikkopisteytyksen myötä erot eri yliopistojen opetusharjoitteluiden opintoviikkomäärien välillä tulevat pienenemään ja sisällöt tulevat lähentymään toisiaan.

Myös opetusharjoitteluiden valinnaisuus olisi kiinnostava erityisaihe selvitettäväksi. Kuinka paljon aitoa valinnaisuutta on opetusharjoitteluissa tarjolla ja miten innokkaasti opiskelijat hyödyntävät erilaisia suoritus tapoja ja -paikkoja. Myös niin sanotuissa kenttäkouluissa suoritettava harjoittelu olisi tarpeellinen aihe lisäselvitykselle. Kenttäkoulujen vähäistä käyttöä perustellaan varojen puutteella, mutta minkälaisia kuluja kenttäkoulut todellisuudessa aiheuttavat? Palautteista päätellen kenttäharjoittelut koetaan hyödyllisiksi. Olisi hyvä selvittää, mitä sellaista kenttäharjoittelut voivat tarjota, mitä harjoittelukoulu ei.

Aineenopettajakoulutuksen suoravalintaohjelmia ei ole tässä selvityksessä käsitelty. Toiveita opetusharjoittelun hajauttamiselle useammalle vuodelle kuitenkin ilmeni palautteissa. Suoravalintaohjelma voi sisältää jopa kaksi kertaa niin paljon harjoittelua kuin vuodessa suoritettavat opettajan pedagogiset opinnot. Suoravalintaohjelmien tarjonta olisi hyvä kartoittaa ja verrata niiden tarjoamia harjoitteluja ja opiskelijoiden palautteita erillisenä kokonaisuutena suoritettavien pedagogisten opintojen harjoitteluihin ja palautteisiin. Entä miten suoravalintaohjelman tai erillisten opintojen valitseminen vaikuttaa oman opettajaidentiteetin kehittymiseen?

Opetusharjoitteluiden sisältämä työmäärä olisi mielenkiintoinen selvittämisen kohde. Aina edes opetus suunnitelmasta ei käy ilmi, kuinka paljon ja millaista työtä harjoittelujaksot sisältävät. Palaut-

teesta päätellen tämä ei ole selvää myöskään harjoittelijoille tai heidän ohjaajilleen. Kun työmäärät on määritelty selkeästi voidaan vertailla, kuinka paljon yhden opintopisteen edellyttämä työmäärä vaihtelee opettajankoulutusyksiköiden ja koulutusohjelmien sisällä ja välillä.

Opetusharjoittelu on erittäin tärkeä ja opettavainen osa opettajankoulutusta. Opiskelijalle se voi olla ensimmäinen ja ainoa kokemus opettajan työstä ennen työelämään siirtymistä. Vaikka aikaisempia kokemuksia olisikin, on opetusharjoittelussa mahdollisuus harjoitella koulutuksen antamia uusia taitoja. Opetusharjoittelun kehittämiseen kannattaakin panostaa. Sen kautta voidaan uudistaa opettajien työskentelykulttuuria painottaen vuorovaikutusta ja avoimuutta yhteiskuntaan. Erityisesti kehittämisen varaa on valinnaisuuden lisäämisessä, laaja-alaisen opettajuuden huomioimisessa sekä harjoittelijoiden keskinäisessä tasa-arvoisuudessa.

LIITE

Opetusharjoitteluselvityksessä käytetyt palautteet

V= väittämien paikkansapitävyyttä arvioidaan numeroin
 A= avoimia kysymyksiä, tilaa kirjoittaa mitä mieleen tulee
 n= vastanneiden määrä

Helsinki, lo Viikin normaalikoulu	<ul style="list-style-type: none"> Peruspraktikum syksy 2003, V, n=85 Peruspraktikum kevät 2004, V, n=88 Peruspraktikum syksy 2004, V ja A, n=80
Helsinki, lo kasvatust- psykologia	
Helsinki, ao	
Helsinki, eo	
Turku, lo harjoittelukoulu	<ul style="list-style-type: none"> Kokonaisharjoittelun koonta kevät 2003, V ja A, n=85 Syventävän harjoittelun koonta syksy 2003, V ja A, n=85 Orientoivan harjoittelun koonta syksy 2003, V ja A, n=85 Kokonaisharjoittelun koonta kevät 2004, V ja A, n=74
Turku, ao harjoittelukoulu	<ul style="list-style-type: none"> Palautekysely kevät 2004, V ja A, n=145
Turku, eo	
Rauma, lo	<ul style="list-style-type: none"> Perusharjoittelu 2 12.11.-12.12.2003, A Syventävä aineharjoittelu 19.1.-20.2.2004, A Perusharjoittelu 1 1.3.-2.4.2004, A
Hämeenlinna, lo harjoittelukoulu	<ul style="list-style-type: none"> Palautekysely praktikum II:n syysjaksosta 2003, V ja A, n=35 Palautekysely praktikum II:n kevätjaksosta 2004, V ja A, n=17 Palautekysely syventävästä opetusharjoittelusta syksyllä 2003, V ja A, n=14 Palautekysely syventävästä opetusharjoittelusta keväällä 2004, V ja A, n=20
Tampere, ao harjoittelukoulu	<ul style="list-style-type: none"> Palautekysely opetusharjoittelusta lukuvuonna 2003-2004, V ja A, n=86
Jyväskylä, lo harjoittelukoulu	<ul style="list-style-type: none"> OH4 koonti opiskelijapalautteesta lv.2003-2004, V ja A, n=65
Jyväskylä, ao	<ul style="list-style-type: none"> Aineenopettajaharjoittelu 03-04 palautekysely, V, n=155
Jyväskylä, eo	
Joensuu, lo harjoittelukoulu	<ul style="list-style-type: none"> Palaute orientoivasta opetusharjoittelusta syksy 2003, V ja A Palaute syventävästä opetusharjoittelusta syksy 2003, V ja A, n=25 Perusharjoittelu kevät 2004, A Orientoiva harjoittelu syksy 2004, V ja A, n=62
Joensuu, ao harjoittelukoulu	<ul style="list-style-type: none"> Perusharjoittelu 03, A
Joensuu, eo	
Joensuu, opo	
Savonlinna, lo harjoittelukoulu	<ul style="list-style-type: none"> Opettajaharjoittelun palaute syyslukukausi 2003, V ja A, n=53 Syventävä harjoittelu kevät 2004, V ja A, n=48 Perusharjoittelun opiskelijapalautteet kevät 2004, V ja A, n=60

Oulu, lo	<ul style="list-style-type: none"> • Yhteenveto SH- ja SAH- harjoitteluista 24.2.-23.5.2003, A • Yhteenveto SH- ja päättöharjoitteluista syksy 2003, V ja A, n=28 • Yhteenveto SH- ja päättöharjoitteluista kevät 2004, V ja A, n=56 • Palaute orientoivasta harjoittelusta 16.10.2003, A • Palaute perusharjoittelusta syksy 2003, A
Oulu, ao	<ul style="list-style-type: none"> • Opetusharjoittelun 2003-2004 palautekysely, V ja A, n=78
Kajaani, lo harjoittelukoulu	<ul style="list-style-type: none"> • Arviointipyörä H1-H2 1.9.-10.10.2003, V, n=6 • H4-harjoittelun palautekeskustelu 6.10.2003, A • Arviointipyörä H3 20.10.-14.11.2003, V, n=21 • H2-harjoittelun palautekeskustelu 8.12.2003, A, n=21 • Arviointipyörä H2 7.1.-6.2.2004, V, n=12 • Arviointipyörä H1 9.2.-12.3.2004, A, n=24 • H4-harjoittelun palautekeskustelu 25.3.2004, A • Arviointipyörä H1 29.3.-23.4.2004, V, n=14 • Koonta päättöharjoitteluun osallistuneiden opiskelijoiden opetusharjoittelupalautteesta 29.3.-14.5., V, n=29
Lappi, lo didaktikot	<ul style="list-style-type: none"> • Yhteenveto ainedidaktiikka 2 –opetusharjoittelusta kevät 2004, V ja A, n=52 • Ainedidaktiikka I 2005, V ja A, n=60
Åbo Akademi, lo	<ul style="list-style-type: none"> • Inledande praktik 2003, A, n=62 • Grundpraktik 2003, A • Biämnespraktik och Allmän praktikfördjupning våren 2004, A, n=9
Åbo Akademi, ao	<ul style="list-style-type: none"> • Utvärdering av praktik B 2004, A • Utvärdering av Modul 4 (praktik C) läsåret 2004-05, A, n=44 • Utvärdering av Modul 5 (praktik D och E) läsåret 2004-05, A, n=32
Åbo Akademi, eo	